

Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Katedra žurnalistiky

Charakteristika příznakových lexikálních jednotek v pořadu Sportžurnál

Bakalářská diplomová práce

Tomáš PAVLÍČEK

Vedoucí práce: Mgr. Viktor JÍLEK, Ph.D.

Olomouc 2012

Prohlášení autora:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně s použitím informačních zdrojů uvedených v příloženém seznamu. Počet znaků této práce: 81 381.

V Olomouci dne 15. 5. 2012

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce panu Mgr. Viktoru Jílkovi, Ph.D. za cenné rady, podnětné připomínky a čas, který mi při vedení práce věnoval.

ANOTACE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

1. Jméno a příjmení autora: Tomáš Pavlíček
2. Název bakalářské práce: Charakteristika příznakových lexikálních jednotek v pořadu Sportžurnál
3. Katedra: Katedra žurnalistiky, FF UP v Olomouci
4. Obor: Žurnalistika
5. Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Viktor Jílek, Ph.D.
6. Počet stran: 72
7. Počet příloh: 0
8. Rok obhajoby bakalářské práce: 2012
9. Klíčová slova: sportovní žurnalistika, příznakové jazykové prostředky, Sportžurnál, lexikologie, sportovní redaktor, sportovní moderátor, host rozhlasového sportovního pořadu
10. Abstrakt: Tato práce je zaměřena na četnost výskytu příznakových jazykových prostředků v pořadu Sportžurnál, který vysílá Český rozhlas 1 Radiožurnál. Věnuje se jazyku sportovní žurnalistiky z hlediska lexikologie. Zároveň se věnujeme odborné literatuře, která se zabývá lexikologií a sportovní žurnalistikou. Zaměřujeme se také na četnost užívání příznakových jazykových prostředků z pozice autora sdělení.

ANNOTATION

1. Name of author: Tomáš Pavlíček
2. Name of thesis: Characterization marked lexical units in the programme Sportžurnál
3. Department: Department of Journalism, Palacky University in Olomouc
4. Specialization: Journalism
5. Leader of thesis: Mgr. Viktor Jílek, Ph.D.
6. Number of pages: 72
7. Number of attachments: 0
8. Year of defense: 2012
9. Key words: sport journalism, marked lexical units, Sportžurnál, lexicology, sport editor, sport moderator, guest of sports radio program
10. Abstract: This thesis is focused on frequency of marked lexical units in the programme Sportžurnál, which transmits Czech radio 1 Radiojournal. It deals with sport journalism language in concept of lexicology. At the same time we focus on the literature dealing with lexicology and sports journalism. We also focus on the frequency of marked lexical units in author's message from his point of view.

Obsah:

Úvod	9
1. Publicistický styl	12
1.1. Dílčí oblast zpravodajská	12
1.2. Dílčí oblast publicistická v užším slova smyslu	13
1.3. Dílčí oblast syžetová (beletrizující)	14
2. Český rozhlas 1 Radiožurnál	16
2.1. Sportžurnál	16
3. Sportovní žurnalistika	19
4. Informační kvalita - objektivita	21
5. Schematizace sdělení	22
5.1. Automatizace	22
5.2. Modelovost	22
6. Aktualizace sdělení	24
6.1. Aktualizace	24
6.2. Aktivizace	24
6.3. Dynamizace	25
7. Jazyk žurnalistiky	26
7.1. Jazyk sportovní žurnalistiky	26
8. Lexikologie	28
8.1. Vrstvy ve slovní zásobě	28
9. Příznakové jazykové prostředky	29

9.1. Vrstvy lexikálních jednotek podle příslušnosti k nespisovným útvarům národního jazyka	29
9.1.1. Územní rozdíly (geografické)	29
9.1.1.1. Slova obecné češtiny	29
9.1.1.2. Slova oblastní (regionalismy)	31
9.1.1.3. Slova nářeční (dialektismy)	32
9.1.2. Rozdíly sociální	33
9.1.2.1. Slang	33
9.1.2.2. Argot	36
9.1.3. Výskyt lexikálních jednotek podle příslušnosti k nespisovným útvarům národního jazyka	37
9.2. Vrstvy lexikálních jednotek podle slohových příznaků	38
9.2.1. Lexikální stylová vrstva hovorová	38
9.2.2. Lexikální stylová vrstva knižní a umělecká (poetismy)	39
9.2.3. Lexikální stylová vrstva odborná, termíny	41
9.2.4. Lexikální stylová vrstva publicistická (publicismy)	42
9.2.5. Výskyt lexikálních jednotek se slohovým příznakem	44
9.3. Vrstvy lexikálních jednotek podle časových příznaků	44
9.3.1. Pojmenování označovaná jako zastaralá	44
9.3.1.1. Archaismy	44
9.3.1.2. Historismy	45
9.3.2. Pojmenování nová, neologismy	46
9.3.3. Výskyt lexikálních jednotek podle časových příznaků	48
9.4. Vrstva lexikálních jednotek podle citového příznaku - expresivita	48

9.4.1. Výskyt expresiv	50
9.5. Vrstvy lexikálních jednotek cizích (Internacionalismy)	50
9.5.1. Výskyt internacionalismů	51
9.6. Sémaziologicko-onomaziologické derivace	51
9.6.1. Metafora	51
9.6.2. Personifikace	53
9.6.3. Metonymie	54
9.6.4. Synekdocha	55
9.6.5. Výskyt sémaziologicko-onomaziologických derivací	56
9.7. Další typy sémaziologicko-onomaziologických derivací	56
9.7.1. Přirovnání	56
9.7.2. Hyperbola	57
9.7.3. Výskyt dalších typů sémaziologicko-onomaziologických derivací	59
9.8. Ostatní specifické prostředky	59
9.8.1. Kliše	59
9.8.2. Frazeologismus	60
9.8.3. Idiom	62
9.8.4. Výskyt ostatních specifických prostředků	62
Závěr	64
Seznam použité literatury	68
Seznam tabulek	72

Úvod

Jazyk sportovní žurnalistiky se vyznačuje specifickými rysy. Jedná se především o užívání termínů a prostředků sloužících a aktualizaci projevu.¹ „Jazyk sportovní žurnalistiky je (v dobrém i špatném smyslu) pověstný svou kreativitou, neustálým obměňováním výrazů, které se – zejména lidem mimo sport – ještě ani nevžily.“²

Základním cílem práce bude identifikace lexikálních prostředků v pořadu *Sportžurnál*, který vysílá Český rozhlas 1 Radiožurnál. Z lingvistických disciplín se budeme věnovat pouze lexikologii. Pro naplnění základního cíle bude nutné nejprve splnit dílčí cíle. Dílčím cílem bude rešerše odborné literatury vztahující se k vybranému tématu. Literatura bude v práci sloužit především k vytvoření teoretického rámce pro praktickou část práce. Dílčím cílem práce bude také zjištění specifik sportovní žurnalistiky v oblasti lexika. Na základě kvantifikace výskytu, kterou budeme provádět v rámci identifikace příznakových jazykových prostředků z oblasti lexikologie, si ukážeme, které prostředky jsou pro oblast sportovní žurnalistiky typické. U zkoumaných lexikálních jednotek budeme zaznamenávat příslušnost ke každému druhu. Jednotky, které patří do více kategorií, tedy budeme počítat v každé kategorii. Zároveň budeme počítat každý výskyt jednotky. Jedna jednotka tedy může být započítána vícekrát.

V práci se budeme věnovat pouze oblasti lexikologie. Tu jsme vybrali kvůli specifikům jazyka sportovní žurnalistiky. Jak jsme uvedli výše, pro jazyk sportovní žurnalistiky je typické užívání termínů a prostředků sloužících k aktualizaci. Právě tyto prostředky spadají do lexikologie. Druhým důvodem je fakt, že rozdíly ve sportovní žurnalistice proti žurnalistice obecně se projevují především v lexikologii.³ Z tohoto důvodu se pokusíme specifika jazyka sportovní žurnalistiky ukázat právě na lexikologii.

Portfolio prostředků vytvoříme na základě odborné literatury a určíme, kterým příznakovým jazykovým prostředkům se budeme konkrétně věnovat (viz. dále). Ke každému z prostředků uvedeme tři příklady z námi analyzovaného pořadu. Pokud nebude možné uvést příklady z pořadů, budeme uvádět příklady z odborné literatury. V práci se budeme věnovat i víceslovným pojmenováním.

¹ Mlčoch 2001, s. 21.

² Šimandl 2004, s. 64.

³ Mlčoch 2001, s. 23.

Příznakové jazykové prostředky budeme identifikovat za pomoci odborné literatury. Četnost výskytu budeme zapisovat do tabulek, které budou rozděleny podle původce. Konkrétně do tří kategorií, na moderátora, redaktory a hosty. Toto dělení jsme zvolili z důvodů odlišení profesionálních a neprofesionálních původců. Hosté jsou neprofesionální původci, kteří nemají jazykovou přípravu jako profesionálové. Moderátory a redaktory oddělujeme kvůli časovému tlaku, který je na ně vyvíjen. Moderátor si může své úseky připravit a následně je ve studiu přečíst. Je na něho kladen pouze velmi malý tlak, protože musí rychle reagovat na změny jen v malé míře. Oproti tomu redaktor je pod velkým časovým nátlakem. Musí rychle reagovat na změny na sportovištích, ke kterým se vyjadřuje. Na přípravu tedy nemá takové množství času jako moderátor.

Pro analýzu jsme si vybrali rozhlasový pořad *Sportžurnál*. Jedná se o nejčastěji vysílaný pořad se sportovní tematikou, který vysílá Český rozhlas 1 Radiožurnál. Tento pořad jsme vybrali především proto, že se věnuje širokému spektru sportů.⁴ *Sportžurnál* se nevěnuje pouze jednomu sportovnímu odvětví, jako je tomu v případě ostatních sportovních pořadů na Radiožurnálu. Dalším kritériem výběru je také četnost vysílání tohoto pořadu, protože se jedná o jediný sportovní pořad, který je vysílán prakticky každý den (viz. dále).

Práci rozdělíme na dvě části. První část bude čistě teoretická. Budeme se věnovat charakteristice publicistického stylu a dílčím oblastem publicistiky. Zaměříme se také na popis Českého rozhlasu 1 Radiožurnál a námi zkoumaného pořadu *Sportžurnál*. Důležitou pasáží bude část, která se bude věnovat jazyku žurnalistiky a podrobněji pak jazyku sportovní žurnalistiky. Spolu s tím se zaměříme na několik termínů, které s jazykem sportovní žurnalistiky přímo souvisí. Jedná se o aktualizaci, aktivizaci, dynamizaci, modelovost, automatizaci a objektivitu. Tyto pojmy vymežíme a ukážeme, proč jsou pro práci důležité.

Druhá část bude teoreticko-praktická. Bude se vztahovat ke konkrétním typům příznakových jazykových prostředků. Každý typ nejprve stručně charakterizujeme. Následovat budou tři příklady (viz. výše) a dílčí závěr, ve kterém si ukážeme specifika výskytu daného prostředku. Za dílčími závěry budeme uvádět tabulku výskytu tohoto

⁴ ČRo 1 - Radiožurnál. *ČRo 1- Radiožurnál* [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/portal>.

prostředku v námi analyzovaném materiálu, která přehledně zobrazí získaná data. Budou se také objevovat dílčí závěry výskytu prostředků ve skupinách prostředků, jako je např. časový příznak, příslušnost k nespisovným útvarům národního jazyka nebo sémaziologicko-onomaziologické derivace. I k těmto závěrům budeme uvádět tabulku výskytu.

V závěru práce shrneme jednotlivé dílčí závěry a informace, ke kterým jsme v práci dospěli. Zaměříme se také na naplnění cílů a jejich vyhodnocení. Zároveň uvedeme tabulku, ve které bude zahrnuta četnost výskytu námi zkoumaných příznakových jazykových prostředků. Zhodnotíme také výskyt nejčastěji užívaných prostředků. Všechny výsledky budeme interpretovat.

Zvolená metodika zpracování

K naší práci jsme využívali archiv Českého rozhlasu 1 Radiožurnálu, který je dostupný na webových stránkách www.rozhlas.cz/radiozurnal/archiv. Z archivu jsme 26. března 2012 stáhli třináct pořadů *Sportžurnál*,⁵ které byly odvysílány v období od pondělí 5. do soboty 17. září 2011. Takovýto počet pořadů považujeme pro tuto práci za adekvátní vzhledem k jejímu rozsahu. Všechny pořady jsou přiloženy jako zvuková příloha na CD, pro snadnější orientaci. Odkazování příkladů příznakových jazykových prostředků bude směřovat k souborům na tomto CD.

Jako metodiku zkoumání pro tuto práci jsme používali kvantifikaci výskytu, neboť jsme zkoumali četnost výskytu jednotlivých příznakových jazykových jednotek v pořadu *Sportžurnál*. Po identifikaci prostředků jsme získaná data statisticky zpracovávali do tabulek, které považujeme za vhodné pro kvantifikaci výskytu především kvůli dobré přehlednosti.

⁵ Radiožurnál. *Hledání v audio archivu* [online]. [cit. 2012-01-19]. Dostupné z: http://hledani.rozhlas.cz/iradio/?p_po=133.

1. Publicistický styl

Podle Jílka zahrnuje publicistický styl veškerá sdělení produkovaná širokou množinou původců – novináři, státními orgány, politiky, atd., která jsou určena veřejnosti, širokému, popřípadě určitým způsobem vymezenému publiku.⁶ Jak uvádí Čechová, publicistický styl je více než kterýkoli jiný funkční styl úzce spjat s ostatními styly. V mluvených projevech se objevují jak prvky stylu prostě sdělovacího, tak odborného či uměleckého. Ani všechny žurnalistické texty ale nejsou logicky jednotné, a proto je nutné je dále v rámci této stylové oblasti rozdělit na dílčí oblasti.⁷ Publicistický styl můžeme rozdělit na tři dílčí stylové oblasti – dílčí oblast zpravodajskou, dílčí oblast publicistickou v užším slova smyslu a dílčí oblast syžetovou (beletrizující).⁸

1.1. Dílčí oblast zpravodajská

„Cílem dílčí oblasti zpravodajské je podat věcné informace o nových či aktuálních jevech a událostech, o nichž si příjemci přejí být či by měli být informováni, popřípadě o tom, co by je mohlo zajímat.“⁹ „Pro zpravodajský styl je příznačná převažující nocialita výrazových prostředků a více než užitý jazykový materiál upoutává novost, neotřelost a překvapivost tématu.“¹⁰ Pro zpravodajství je typický velký tlak na časovou přípravu. Právě snaha o dodržení aktuálnosti se ve výsledných komunikátech projevuje automatizací sdělení (viz. dále). S tím souvisí také neustále se opakující témata, která jsou zpracovávána podobně. Důraz se klade nejen na aktuálnost, ale také na pravdivost, srozumitelnost, neutrálnost a absenci názorů a komentářů.¹¹

Jak píše Osvaldová: „Zpravodajství v novinářském pojetí má být pokud možno přesné, vyvážené, nepředpojaté a poctivé jak při výběru, tak při ztvárnění a následné prezentaci, nestranné, ověřené přinejmenším ze dvou zdrojů, aktuální, včasné, jasné

⁶ Jílek 2009, s. 52.

⁷ Čechová. 2003, s. 207.

⁸ Jílek 2009, s. 55-96.

⁹ Jílek 2009, s. 55.

¹⁰ Čechová. 2003, s. 224.

¹¹ Mlčoch 2001, s. 24-25.

a srozumitelné.¹² Sama ale následně uvádí, že takto čisté zpravodajství se dnes neprodukuje. Klade se důraz na personalizaci veškerého dění. Sdělení jsou co nejstručnější a nejjednodušší s důrazem na rozptýlení, nikoliv relevantnost informace. Někdy dochází k míšení reality a fikce, když se záměrně zasahuje do informace, aby byla přitažlivější. Základní zpravodajská kritéria, jako např. přesnost, vyváženost, nepředpojatost a nezaujatý odstup pak ztrácejí svou obecnou platnost. V rovině lexikální dochází k porušování neutrality užíváním cizojazyčných výrazů, které nejsou vždy srozumitelné. Dále se pak jedná o užívání expresivních nebo hovorových výrazů.¹³

O porušování zpravodajských norem píše i Čechová, která se zabývá porušováním neutrality a pronikání subjektivity do zpravodajství. Podle ní by zpravodajské příspěvky měly být neutrální nejen po stránce jazykové, ale i obsahové.¹⁴ V zpravodajství ale dochází k porušování zásad informační kvality (viz. dále), které se projevuje ve všech etapách sdělení – ve výběru informací, logickém zpracování a následném převedení do znakového systému, jazyka. V lexikální rovině je to užívání příznakových lexikálních jednotek, např. publicismů, které mají charakter nespisovných neologismů, aj. Dochází tedy k průniku publicistiky do zpravodajství.¹⁵

Pro sportovní zpravodajství platí stejné zásady jako pro kteroukoliv jinou oblast zpravodajství. Stejně jako v obecném zpravodajství ale dochází k porušování těchto pravidel. Mlčoch vidí hlavní problém v rovině lexikální. Píše především o užívání hůře srozumitelných publicismů a expresivních nebo nespisovných výrazů. Problém shledává i v užívání nepřímých pojmenování, frazeologismů a jejich modifikací (viz. dále).¹⁶

1.2. Dílčí oblast publicistická v užším slova smyslu

„Publicistika je žurnalistická produkce přinášející stanoviska, objasňující události, situace nebo myšlenky. Na rozdíl od zpravodajství, kde se uplatňují především fakta, publicistika kromě informací obsahuje názor, hodnocení a subjektivní přístup a jejím

¹² Osvaldová 2005, s. 21.

¹³ Osvaldová 2005, s. 23.

¹⁴ Čechová. 2003, s. 224.

¹⁵ Jílek 2009, s. 65-68.

¹⁶ Mlčoch 2001, s. 22-23.

výsledkem je poznání a eventuálně přesvědčení a získání recipienta. (...) Obsahuje kromě racionálních prvků i prvky emotivní, využívá jazykové i kompoziční postupy literární (např. metafory), různé jazykové vrstvy včetně nespisovných.¹⁷

Publicistické texty vyjadřují především postoj autora sdělení k lidem i světu a jsou emotivní (expresivní). Směřují k dojmu jisté emoce, ať už pravdivé nebo fingované, zaměřené na adresáta.¹⁸ Zvýšená emotivita ve sportovní publicistice se objevuje především během mezinárodních turnajů, kterých se účastní čeští reprezentanti, ať už v týmu nebo jako jednotlivci. V těchto případech je emotivita od žurnalistů přímo vyžadována. Očekávají se také projevy patriotismu.¹⁹

„Přesvědčovací a získávací funkci publicistiky²⁰ dobře plní specifická slovní zásoba. Přispívá ke zvýšení pozitivního nebo negativního účinku sdělení a dodává mu emotivně-expresivní zabarvení.“²¹ V publicistice jsou běžná expresivní slova a spojení. Někdy jsou neobvyklá (aktuální), jindy ustálená (viz. dále). S lexikální rovinou publicistiky souvisí také snaha vyjadřovat se osobitě a neotře. Exkluzivní výrazy, které se hojně objevují i ve sportovní publicistice,²² přidávají publicistice na zajímavosti, i když mohou být nesrozumitelné.²³ Jak Bartošek potvrzuje Mlčoch: „Sportovní žurnalistika si libuje v expresivitě.“²⁴

1.3. Dílčí oblast syžetová (beletrizující)

Tato oblast je označována také jako Publicistický styl beletristický. Obě pojmenování ale označují to samé.²⁵ Dílčí oblast syžetovou pojímáme jako osobitou

¹⁷ Bartošek 2002, s. 65.

¹⁸ Jílek 2009, s. 80.

¹⁹ Mlčoch 2001, s. 27.

²⁰ Funkci přesvědčovací (persvazivní) nacházíme zejména v propagandě či polemické úvaze. Zesílena je účinnost argumentace, tj. výběru a vhodného řadění důvodů, které mají rozumově i psychologicky působit na postoj a jednání adresátů (Bečka 1992, s. 40). Cílem získávací funkce je motivovat, získat příjemce (na základě předchozí persvaze, získání) k určitému žádoucímu typu jednání (Jílek 2005, s. 68).

²¹ Bartošek 2002, s. 72.

²² srov. Mlčoch 2001, s. 26.

²³ Bartošek 2002, s. 72 - 73.

²⁴ Bartošek 2002, s. 72.

²⁵ srov. Čechová 2003, s. 230.

a působivou publicistickou komunikaci, která vedle funkce informativní a persvasivní plní také funkci estetickou. Právě kritérium estetické funkce je pro ni charakteristické. Estetizace a beletrizace některých žánrů publicistického stylu je zřejmá, ale ve výsledku je od umělecké sféry odlišná. Užití obrazného pojmenování v publicistice je vedeno jiným záměrem a cílem a uplatňované obrazy mají v publicistice zcela jiný charakter a jinou funkci.²⁶

²⁶ Minářová 2011, s. 176 - 177.

2. Český rozhlas 1 Radiožurnál

„Radiožurnál je moderní zpravodajsko-publicistická stanice, příjemná k poslechu všem cílovým skupinám. Ve svém vysílání se soustřeďuje na okamžité a rychlé zpravodajství, které se prolíná celým dnem a má přednost před jakýmkoliv naplánovaným programem. 24 hodin denně nabízí rychlý, kvalitní a komplexní informační servis o událostech doma i v zahraničí. Radiožurnál přináší zprávy z ekonomiky, politiky, kultury i sportu, ještě více aktuálních informací o dopravě a počasí i servisní pořady. Vysílá také autentická vyjádření, rozhovory a diskuse se zajímavými lidmi, komentáře prezentující nejširší škálu názorů a postojů i náboženské vysílání nebo vysílání pro národnostní menšiny.“²⁷

V naší práci se budeme věnovat pořadu *Sportžurnál*, který je nejčastěji vysílaným pořadem věnovaným čistě sportovní tematice na Radiožurnálu. Není ale jediným pořadem, který se věnuje sportovní tematice. Dalšími pořady věnujícími se sportovní tematice jsou pořady *S mikrofonem za fotbalem* a *S mikrofonem za hokejem*. Posledním pořadem, který se věnuje sportovní tematice je pořad *Motožurnál*. Pro něj je ale sportovní tematika pouze okrajovým zájmem, vyjma ledna, kdy je celý pořad zasvěcen rallye Paříž – Dakar (viz. dále).²⁸

2.1. Sportžurnál

Jak už bylo řečeno, *Sportžurnál* je nejčastěji vysílanou sportovní relací na vlnách Českého rozhlasu 1 Radiožurnálu. Čas vysílání tohoto pořadu je ve všední dny od 19:05 do 20:00, o víkendu pak od 18:15 do 20:00. Radiožurnál ale tento pořad nevysílá bez výjimky každý den. Někdy bývá nahrazen buď pořadem *S mikrofonem za fotbalem*, nebo *S mikrofonem za hokejem*. Samotný vysílací čas, pokud se odstraní hudební vložka je mezi 21 až 31 minutami ve všední den, o víkendu pak téměř dvojnásobná stopáž, tedy 40 – 55 minut.

²⁷ ČRo 1 - Radiožurnál. *ČRo 1- Radiožurnál* [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/portal>.

²⁸ Motožurnál. *ČRo 1 - Radiožurnál* [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/motozurnal/portal/>.

S mikrofonem za fotbalem nahrazuje pořad *Sportžurnál*, pokud se během jednoho dne hrají alespoň čtyři zápasy Gambrinus ligy, nejvyšší fotbalové soutěže u nás, se shodným začátkem. Tato relace sleduje také účast českých ligových týmů v zahraničních klubových soutěžích, Lize mistrů a Evropské lize, avšak tyto zápasy se hrají v jiný čas, než se vysílá *Sportžurnál*. *S mikrofonem za fotbalem* se věnuje také zápasům české fotbalové reprezentace. Jejich začátek je ale velmi různorodý, a tak nelze obecně říci, že vždy je kvůli těmto zápasům nahrazen *Sportžurnál S mikrofonem za fotbalem*.²⁹

S mikrofonem za hokejem pak nahrazuje *Sportžurnál* zpravidla v úterý a pátek od 19 do 20 hodin a v neděli od 18.30 do 20 hodin podle rozpisu extraligy. Není ale pravidlem, že by se vysílal vždy dvakrát týdně, protože hokejová Tipsport extraliga nemá pravidelný program a např. reprezentační pauzy harmonogram narušují.³⁰ Oba pořady jsou moderátory nazývaný souhrnně *S mikrofonem za sportem*, avšak oficiálně žádný pořad tohoto názvu neexistuje.³¹

Sportžurnál je na webových stránkách Českého rozhlasu charakterizován jako: „Pestrá směs sportovních informací ze všech koutů světa. Kdo dal gól, koho vyměnili, komu hráli hymnu, o kom se smlouvá, s kým budeme hrát...?“³² V podstatě se jedná o pořad, který prezentuje nejdůležitější sportovní události uplynulého dne. Čas vysílání je nastaven tak, že se v době vysílání hrají nejvyšší české soutěže, fotbalová Gambrinus liga, nebo hokejová Tipsport Extraliga. V tento čas se během roku hraje také fotbalový Pohár České pošty.

Pořad je primárně zaměřen na sporty, které mají v České republice nejvíce příznivců, tedy fotbal a hokej. Není ale omezen pouze na tyto dva sporty. Redaktoři *Sportžurnálu* přinášejí informace z mnohem širšího spektra sportů, jako je biatlon, cyklistika, atletika, apod.³³

²⁹ *S mikrofonem za fotbalem*. ČRo 1- Radiožurnál [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/porady/_porad/128.

³⁰ *S mikrofonem za hokejem*. ČRo 1- Radiožurnál [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/porady/_porad/129.

³¹ *Sportžurnál*. ČRo 1- Radiožurnál [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: http://hledani.rozhlas.cz/iradio/?p_po=133.

³² *Sportžurnál*. ČRo 1- Radiožurnál [online]. [cit. 2012-01-19]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/porady/_porad/133.

³³ *Sportžurnál*. ČRo 1- Radiožurnál [online]. [cit. 2012-01-19]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/porady/_porad/.

Jedná se o zpravodajský pořad. Každá relace je vedena moderátorem ve studiu, který dává prostor svým kolegům nebo hostům ze sportovního prostředí. Redaktoři *Sportžurnálu* vstupují do pořadu především živě. Živé vstupy jsou zejména proto, jak bylo výše zmíněno, že se v drtivé většině případů ve stejný čas, kdy je vysílán pořad, hraje několik utkání. Redaktoři vstupují do pořadu z jednotlivých stadionů a přináší aktuální informace o současném stavu sportovních utkání. Příspěvky redaktorů odděluje moderátor informacemi ze studia. Celý pořad ale není postaven pouze na živých vstupech s informacemi o stavu utkání. Běžně v pořadu promluví sportovec nebo odborník na daný sport, který přinese další pohled na dění ve sportu.³⁴

Samotný pořad je možné rozdělit na dvě části. První část začíná moderátor rychlým přehledem událostí, kterým se bude celý pořad věnovat. Poté navazuje druhá část, kde moderátor předává po krátkém úvodu události slovo redaktorům, případně hostovi, který podává detailnější informace týkající se předestřených událostí.

V naší práci se budeme věnovat jednotlivým pořadům, které byly odvysílány na Radiožurnálu v průběhu dvou týdnů. Konkrétně třinácti pořadů v období od 5. září 2011 do 18. září 2011. Pouze třinácti, protože v neděli 18. září 2011 se místo *Sportžurnálu* vysílal pořad *S mikrofonem za hokejem*, který se věnoval prvnímu kolu hokejové Tipsport extraligy. V námi sledovaném období byl dvakrát odvysílán pořad *S mikrofonem za fotbalem*, ani v jednom případě to ale neovlivnilo vysílání *Sportžurnálu*.³⁵

³⁴ Sportžurnál. ČRo 1- Radiožurnál [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: http://hledani.rozhlas.cz/iradio/?p_po=133.

³⁵ Sportžurnál. ČRo 1- Radiožurnál [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://program.rozhlas.cz/html/>.

3. Sportovní žurnalistika

Sportovní žurnalistika patří mezi mladé disciplíny žurnalistiky. Za první pravidelné sportovní zpravodajství by se dal označit bulletin *Bell's Life in London*, který od roku 1822 vycházel jednou týdně a přinášel informace o sportovních kláních v boxu, kriketu, lovu lišek a koňských dostizích. Tehdy se ale jednalo pouze o přehledové tabulky výsledků, případně pozvánek na další klání.³⁶

V Českém prostředí se pravidelné informace ze světa sportu začaly objevovat až na počátku 20. století. Tehdejší zpravodajství to dnešní ale jen dalece připomínalo. Nejstarší zprávy ze světa sportu zaujímaly v novinách jen pár řádků, byl to vlastně strohý přehled výsledků, zejména z tehdejší kopané. S rozvojem jednotlivých sportovních odvětví, se vznikem nových sportů a především s nárůstem obliby tohoto druhu lidské činnosti se začala proměňovat i tvář sportovní žurnalistiky. Sportovnímu zpravodajství a publicistice se začalo poskytovat více prostoru. Ke strohým výsledkovým přehledům přibýly reportáže z průběhu jednotlivých sportovních událostí a jejich komentáře. Nedílnou součástí sportovní žurnalistiky dneška jsou také rozhovory s lidmi ze světa sportu.³⁷

O tom, že náhled na sportovní žurnalistiku během posledních let změnil, svědčí i fakt, že nejsledovanějším pořadem historie byl zahajovací ceremoniál Olympijských her v Pekingu v roce 2008. Podle agentury Nielsen Media Research se alespoň na část Her dívalo 4,7 miliardy lidí, což je sedmdesát procent lidské populace.³⁸ O vzrůstající popularitě mluví Joseph Maguire, který konstatuje, že v roce 2002 z dvaceti nejsledovanějších programů v dějinách televize se v sedmnácti případech jednalo o sportovní přenosy.³⁹

Cashmore tvrdí, že popularita sportovní žurnalistiky je dána především živými přenosy. Ty podle něho do jisté míry kompenzují svým nejistým výsledkem předvídatelnost a stereotyp každodenního života. Živě vysílaná sportovní utkání nabízejí, i přes role favoritů a outsiderů, nepředvídatelná dramata s nejistými výsledky.⁴⁰ Jeho slova

³⁶ Cashmore 2010, s. 7 - 9.

³⁷ Čmejrková a kol. 1996, s. 174.

³⁸ List of most-watched television broadcasts. *e-notes* [online]. [cit. 2012-03-11]. Dostupné z: http://www.enotes.com/topic/List_of_most-watched_television_broadcasts.

³⁹ Maguire 2002, s. 50-52.

⁴⁰ Cashmore 2010, s. 30 - 32.

potvrzuje i Děkanovský: „Možnost vysílání přenášet dění v přímém přenosu je ve vztahu ke sportu jeho vlastností nejdůležitější.“⁴¹

⁴¹ Děkanovský 2008, s. 34.

4. Informační kvalita - objektivita

Než se budeme věnovat konkrétně jazyku sportovní žurnalistiky, bylo by vhodné vymezit si pojem objektivity. Objektivita je pro žurnalistiku, zvláště pak zpravodajství, klíčová. Dodržení objektivity je, jak si ukážeme, velmi obtížné.

Na objektivitu lze pohlížet buď jako na nedosažitelný ideál nebo na jako na stav dosažitelný prostřednictvím určitých rutinizovaných zpravodajských postupů při sběru, selekci, zpracování a distribuci informací. Za rutinní zpravodajský postup je považována automatizace a modelovost (viz. dále), v opozici k ní je pak aktualizace, aktivizace a dynamizace (viz. dále).⁴²

Jak jsme uvedli v úvodu, dodržení objektivity je obtížné. Denis McQuail dokonce považuje objektivitu za nedosažitelnou. Jako základní argumenty nedosažitelnosti vidí pokles selekce zpráv, neboť podle něj musí každá zpráva obsahovat subjektivní soudy, kterých si novináři sami ani nemusí být vědomi. Dále pak tvrdí, že všechny zprávy musí být umístěny do širšího rámce, který jim poskytne evaluativní význam. Vypuštění, mezery a vynechání informací jsou nevyhnutelné a nakonec jsou zprávy produkovány v kontextu četných externích a interních tlaků. Neexistuje tedy objektivní realita.⁴³

Ve sportovní žurnalistice je totiž nejdůležitější „kdo s kým a kolik“ a až následně „jak, proč“. Objektivita představuje ústřední pojem ve vztahu ke kvalitě poskytovaných informací. Je to jeden ze základních standardů působení médií a jejich případného hodnocení. Objektivitu konstituují dvě složky – faktičnost a nestrannost.⁴⁴

Aspekty faktičnosti se dělí na pravdivost, relevance a informovanost. Nestrannost předpokládá neutralitu postoje.⁴⁵ Neutralita už z principu nelze aplikovat na některé typy sdělení, např. human interest stories nebo investigativní zprávy. V souvislosti s neutralitou hovoří McQuail i o jazykových prostředcích. Pro dodržení neutrality je nutné se vyhnout příznakovým jazykovým prostředkům a používání neutrálních slov. Chybou je užívání slov s pozitivní nebo negativní konotací, která neutralitu porušují.⁴⁶

⁴² Reifová 2004, s. 167.

⁴³ Reifová 2004, s. 167-168.

⁴⁴ Jílek 2009, s. 58.

⁴⁵ Jílek 2009, s. 59.

⁴⁶ Reifová 2004, s. 164.

5. Schematizace sdělení

5.1. Automatizace

Žurnalistické produkty se vyznačují stereotypností, tedy užíváním takových jazykových prostředků, které recipient očekává.⁴⁷ „Automatizací rozumíme tedy takové užívání jazykových prostředků, a to buď izolovaných, nebo vzájemně spojovaných, jaké je obvyklé pro určitý úkol vyjádření, totiž takové, že výraz sám nebudí pozornost, vyjádření po stránce formy jazykové se děje a je přijímáno jako konvenční a chce být „srozumitelné“ již jako součást jazykového systému a nikoliv teprve doplněním v konkrétním jazykovém projevu za situace a souvislosti.“⁴⁸ Automatizace také souvisí s typem vyjadřování, který by recipientovi bez velkého zatížení umožnil porozumět sdělovanému obsahu.⁴⁹ Stejným způsobem chápe automatizaci také Čechová.⁵⁰

V jazyce sportovní žurnalistiky se objevuje množství ustálených spojení a obrátů, které můžeme klasifikovat jako frazémy, publicismy a klišé (viz. dále). Jejich užívání je ze strany novinářů zcela mechanické. Tyto prostředky lze označit jako automatizované.⁵¹

5.2. Modelovost

Modelovost vyjádření usnadňuje žurnalistům jejich práci. Je v souladu s opakujícími se situacemi, o nichž zejména zpravodajská část žurnalistiky informuje. Modelový charakter má výstavba informací v novinách, rozhlase nebo televizi. Modelovost výstavby textu sledujeme i v jednotlivých stylech publicistiky.⁵² Minářová považuje modelovost a automatizaci za synonymní pojmy, ke kterým přidává také standardizovanost, kterou považuje taktéž za synonymní.⁵³ O modelovosti prostředků nižších rovin jazyka mluví také Jílek. Ten charakterizuje modelovost jako ekonomizaci

⁴⁷ Mlčoch 1999, s. 14.

⁴⁸ Bečka 1992, s. 41.

⁴⁹ Jílek 2005, s. 15.

⁵⁰ srov. Čechová 2003, s. 213.

⁵¹ Mlčoch 1999, s. 14.

⁵² Čechová 2003, s. 212.

⁵³ Minářová 2011, s. 173.

a zužování slovní zásoby, užívání publicismů, ustálených spojení, nezbytného okruhu internacionalismů z oblasti politiky, ekonomie, ekologie a dle tématu i ostatních oblastí. Také Jílek považuje modelovost, stejně jako standardizovanost a automatizaci za synonyma ke schematizaci. Zároveň také zmiňuje modelovost v rovině textu, která není pro naši práci důležitá, a proto se jí nebudeme více věnovat.⁵⁴

Sportovní žurnalistika zpracovává témata a popisuje situace, které jsou si podobné nebo se opakují. Tím pádem se opakují i jazykové prostředky v jednotlivých komunikátech. Tento jev je nejvíce patrný právě ve zpravodajství, kde se popisují velmi podobné situace. Např. ve fotbale nebo v hokeji stále platí stejná pravidla (délka hrací doby, počet hráčů na hřišti, standardní puk/míč, dovolené či nedovolené zákroky apod.). Lze tedy hovořit o modelovosti ve vyjadřování.⁵⁵⁵⁶

⁵⁴ Jílek 2009, s. 56-57.

⁵⁵ Mlčoch 2001, s. 24-25.

⁵⁶ Mlčoch 2000, s. 182.

6. Aktualizace sdělení

6.1. Aktualizace

Aktualizací rozumíme užití jazykových prostředků takovým způsobem, že samo budí pozornost a je přijímáno jako neobvyklé, jako zbavené automatizace, disautomatizované, např. živá básnická metafora. Jedná se o nové tendence ve vyjadřování, neustále obměňované a stylově aktivní.⁵⁷ „Aktualizací rozumíme osobní vystižení skutečnosti s plným využitím osobního a osobitého výběru výrazových prostředků.“⁵⁸

Pokud se chce autor vyhnout automatizovaným výrazům nebo pojmenovat skutečnost nějakým neotřelým způsobem, použije aktualizaci. Ve sportovní žurnalistice je tento jev patrný. Problém však nastává u diváků, posluchačů nebo čtenářů, kteří sport nesledují pravidelně a některé výrazy tak pro ně mohou být na hranici srozumitelnosti. Pro užití aktualizace se nejčastěji používají lexikální prvky.⁵⁹

Jedním z prvků automatizace je také tendence k beletrizaci, která v současné době ovlivňuje veškerá žurnalistická sdělení. Způsobem dosažení beletrizace je užívání slohových postupů a jazykových prostředků typických pro beletrii. Používají se při pokusech o gradaci či dramtizaci (zejména v publicistické reportáži) popisované sportovní události. Beletrizujícím prvkem je i používání historického přezentu a hlavně užívání prvků lexikálních – nespisovná slova, expresivní, slangová, ale i slova knižní nebo zastaralá. Frekventovaná jsou nepřímá pojmenování (viz. dále). Ve sportovní žurnalistice je kombinování jazykových prostředků odlišné stylové hodnoty velmi časté. Ne vždy se však jedná o podařené pokusy.⁶⁰

6. 2. Aktivizace

Chloupek chápe aktivizaci jako užití jazykových prostředků, které jsou v opozici k automatizaci. Jejich užití je inovativní a neotřelé.⁶¹ Pojem aktualizace Chloupek neužívá,

⁵⁷ Čechová 2003, s. 213.

⁵⁸ Bečka 1992, s. 42.

⁵⁹ Mlčoch 2001, s. 25.

⁶⁰ Mlčoch 2001, s. 27.

⁶¹ Chloupek 1986, s. 21.

ale podle jeho definice aktivizace je zřejmé, že se jedná o pojmy synonymní. Jako synonymní je vidí i Čechová.⁶² Automatizaci a aktivizaci považuje za synonymní pojmy také Minaříková, která oba pojmy popisuje jako jazykové prostředky ozvláštňující komunikát a přispívající k záměrnému formování postojů a názorů adresáta.⁶³

6.3. Dynamizace

Spolu s aktualizací a aktivizací souvisí ještě třetí pojem, který pracuje s narušením modelového vyjadřování. Čechová charakterizuje dynamizaci jako typický prostředek pro krásnou literaturu. Podle ní se s dynamizací nejčastěji setkáme u líčení nebo charakteristiky.⁶⁴ Také Jílek mluví o dynamizaci v souvislosti s líčením. Dynamizaci dává také do souvislosti i s riportem, se kterým se můžeme setkat ve zpravodajství.⁶⁵ Mistrík vztahuje dynamizaci k výstavbě textu. Za dynamický text pak považuje takový text, ve kterém je použito mnoho procesuálních slov a ve kterém je kladen důraz na sloveso.⁶⁶ Protože se dynamizace zabývá výstavbou textu a ne lexikálními jednotkami, nebudeme se jí v naší práci více věnovat.

⁶² srov. Čechová 2003, s. 213.

⁶³ Minaříková 2011, s. 175.

⁶⁴ Čechová 2003, s. 81.

⁶⁵ Jílek 2005, s. 82.

⁶⁶ Mistrík 1985, s. 47.

7. Jazyk žurnalistiky

Než se budeme věnovat konkrétně jazyku sportovní žurnalistiky, považujeme za vhodné, vymezit si nejprve jazyk žurnalistiky obecně. Bartošek ho charakterizuje takto: „Ke sdělování se užívá jazykových (verbálních) prostředků, doplňovaných mimojazykovými. V psaných textech to jsou grafy, obrazy, tabulky, apod., v mluvených textech melodie a síla hlasu, mluvní tempo a barva, mimika a gestikulace, držení a pohyb těla, komunikační vzdálenost. (...) Specifický žurnalistický komunikační faktor je tlak profese. Rozumí se jím převažující časová tíseň při přípravě, tvorbě, úpravách a dopravě sdělení, málo pohodlí a komfortu pro práci zpravodajů; Povinnost psát/mluvit o tom, co je aktuální a obecně důležité či zajímavé než o tom, co žurnalista zná nebo má v oblibě.“⁶⁷

7.1. Jazyk sportovní žurnalistiky

„Jazyk sportovní žurnalistiky je (v dobrém i špatném smyslu) pověstný svou kreativitou, neustálým obměňováním výrazů, které se – zejména lidem mimo sport – ještě ani nevžily.“⁶⁸

Jazyk sportovní žurnalistiky je určen především sportovním příznivcům, kteří mají o sportovní problematice značné povědomí. Recipient, který se o sportovní tematiku nezajímá, může mít problémy s porozuměním sportovním obratům. Exkluzivita sportovní žurnalistiky se projevuje především v užívání metafor a metonymií. Metafory ve sportovním jazyce nejsou tak složité jako např. v jazyce básnickém.⁶⁹ „Pro svou jednoduchost metafora často ztrácí na své působivosti, recipient ji tedy nevnímá jako něco, co výrazně vybočuje ze zpravodajského textu. Přesto ale na něj takto obohacený text působí výrazněji a emocionálněji.“⁷⁰

Pro sportovní žurnalistiku je typické užívání termínů a zároveň také užívání prostředků sloužících k aktualizaci jazykových projevů. Ve sportovní žurnalistice se setkáváme s termíny z různých odvětví sportu – *stopball (tenis)*, *zakázané uvolnění*

⁶⁷ Bartošek 2002, s. 46 – 47.

⁶⁸ Šimandl 2004, s. 64.

⁶⁹ Mlčoch 2001, s. 26.

⁷⁰ Mlčoch 1999, s. 15.

(*hokej*), *pětka* (*rugby*), *atd.* Tyto termíny se objevují především proto, že se díky nim přesně popíše jistá událost. Novináři tak předpokládají, že recipienti sdělení mají dostatečnou znalost tématu a nemusí jim tedy každý termín vysvětlovat. Nejmarkantnější je tento jev ve specializovaných periodících (*Sport*, *Hattrick*, *atd.*) nebo pořadech (*Studio fotbal*, *Sportžurnál*). Vysvětlování termínů není vzhledem k prostoru a času možné, neboť by samotné vysvětlování zabralo velkou část pořadu nebo rubriky. Termíny se ale vysvětlují, pokud se jedná o nějaký méně známý sport, jako je např. *rugby*, *lacrosse*, *bandy*, *atd.*⁷¹⁷²

⁷¹ Zahajská 1997, s. 52.

⁷² Mlčoch 2001, s. 26.

8. Lexikologie

V naší práci se budeme detailněji věnovat slovní zásobě v rozhlasovém pořadu *Sportžurnál*. Je proto na místě ji alespoň ve stručnosti charakterizovat. Lexikologie je teorie lexikální zásoby. Popisuje a vykládá lexikální jednotky různých typů, slova, slovní spojení a frazémy, jejich vztahy a dílčí systémy. Termín slovní zásoba je tedy užší.⁷³ Slovní zásobu jazyka tvoří souhrn všech slov, která se v něm vyskytují. Počet slov není uzavřen a je nezjistitelný. V případě lexikální zásoby jde o souhrn lexikálních jednotek různých druhů, tedy slov, sousloví, frazeologismů, idiomů. Proto i terminologické spojení lexikální jednotka má širší význam než termín slovo, které je pouze jedním typem lexikální jednotky.⁷⁴ V práci budeme pracovat s lexikálními jednotkami, nikoliv pouze se slovy.

8.1. Vrstvy ve slovní zásobě

Naprostou většinu slovní zásoby spisovného jazyka tvoří slova, která jsou čistě pojmenovací bez jakýchkoliv vedlejších příznaků. Tato slova lze použít v různých oblastech slovní zásoby, jsou to tzv. slova neutrální. Menší skupinu slov představují ta z nich, která mají vedle pojmenovací funkce i různé druhy příznaků. Z tohoto hlediska lze ve slovní zásobě identifikovat vrstvy slov se specifickými rysy. Tyto rysy jsou charakterizované příslušností k nespisovným útvarům národního jazyka, původem slova, časovým zakotvením, frekvencí užívání, stylovými příznaky nebo přítomností expresivity (viz. dále). Příznaky se mohou navzájem překrývat, takže jedno slovo může patřit k několika vrstvám slovní zásoby současně. Jako základní kritérium dělení slovní zásoby se považuje příslušnost k spisovným a nespisovným útvarům národního jazyka.⁷⁵

⁷³ Filipec, Čermák 1985, s. 13-15.

⁷⁴ Jílek 2005, s. 6.

⁷⁵ Jílek 2005, s. 6.

9. Příznakové jazykové prostředky

Výše jsme mluvili o tom, že v jazyce sportovní žurnalistiky se objevuje mnoho příznakových jazykových prostředků. Tyto prostředky jsou předmětem zkoumání v naší práci. Bylo by tedy vhodné vymezit několik základních pojmů. V naší práci budeme používat rozdělení, které v práci *Nauka o slovní zásobě* navrhuje Přemysl Hauser⁷⁶.

Statisticky jsme zaznamenávali četnost jednotlivých příznakových jazykových prostředků u každého účastníka pořadu. Tuto statistiku rozdělíme do tří hlavních skupin podle autora sdělení – tedy podle klíče moderátor, redaktor a host. V této linii můžeme zaznamenat rozdíly v užívání především mezi profesionálními a neprofesionálnímu původci sdělení.

Příznaky se objevují také v rovině morfologické. Zároveň se s nimi můžeme setkat jako s kontextuálními, např. ironie, perifráze nebo kontextuální expresiva. Nás ale bude zajímat pouze rovina lexikální, a proto se ostatním rovinám jazyka nebudeme věnovat. Veškeré nalezené příznakové lexikální prostředky budeme ověřovat v odborné literatuře. Budeme používat jak literaturu jazykovědnou, tak literaturu, která se věnuje konkrétním sportům.

9.1. Vrstvy lexikálních jednotek podle příslušnosti k nespisovným útvarům národního jazyka

9.1.1. Územní rozdíly (geografické)

9.1.1.1. Slova obecné češtiny

„Obecná čeština je nejednotně chápaný termín, který stojí ve dvojitým funkčním vztahu; v poměru k lokálním nářečím plní obecná čeština úkol koiné (do jisté míry supluje spisovný jazyk) a v poměru ke spisovnému jazyku plní úkol jazyka lidového (svou funkcí se odlišuje od hovorové vrstvy spisovné).“⁷⁷

Slova obecné češtiny z historického hlediska pocházejí z interdialektu (mají původ ve středočeském nářečí), jejich užívání se však důsledkem civilizačních vlivů, jako je

⁷⁶ Hauser 1980, s. 21-98.

⁷⁷ Lotko 2003, s. 80.

např. rozvoj cestování, migrace populace, ale především vliv médií, rozšiřuje na celé jazykové území. Širší užívání obecné češtiny souvisí s demokratizací jazyka, která se projevuje i přibližováním spisovného jazyka mluvené podobě.⁷⁸

„Ve slovní zásobě obecné češtiny tvoří zvláštní vrstvu slova, která pronikla do hovorového stylu. (...) Spolu se spisovnými slovy hovorovými konstituují hovorovou vrstvu. Ve slovnících bývá tato jejich vlastnost vyznačena společným označením: slova obecná a hovorová. Jsou všeobecně rozšířena a představují celonárodní vrstvu nespisovnou. Jiná slova obecné češtiny mívají užití omezenější a za hovorová je nepovažujeme.“⁷⁹

Př.:

„*V prvním poločase nám to moc nešlo.*“⁸⁰ – Kapitán české fotbalové reprezentace Tomáš Rosický se vyjadřoval k přípravnému utkání ve Skotsku.

„*To utkání kluci opravdu zvládli se ctí a zaslouženě vyhráli.*“⁸¹ – Trenér národního tenisového týmu Jaroslav Navrátil mluvil o čtyřhře v Davisově poháru.

„*Při zápasu neustále gestikuluje a hecuje spoluhráče a soupeře drtí kvalitním blokem.*“⁸² – Moderátor se vyjadřuje o volejbalistovi Jakobovi Veselém, který patří k nejmladším hráčům národního týmu.

9.1.1.1. Výskyt slov obecné češtiny

Slova obecné češtiny nepatřila k hojně užívaným jednotkám. Jejich užití bylo spíše výjimečné. Mohli jsme si ale povšimnout jistého specifika v této skupině. Téměř tři čtvrtiny užitých prostředků pocházely od hostů. Profesionální původci vrstvu lexikálních

⁷⁸ Jílek 2005, s. 6.

⁷⁹ Hauser 1980, s. 21.

⁸⁰ Tomáš Rosický. *Sportžurnál* – 5. 9. 2011 [CD]. Čas: 02:26-02:30. [30. 4. 2012].

⁸¹ Jaroslav Navrátil. *Sportžurnál* – 17. 9. 2011 II [CD]. Čas: 01:32-01:27. [30. 4. 2012].

⁸² Michal Jurman. *Sportžurnál* – 5. 9. 2011.[CD]. Čas: 24:45-24:50. [30. 4. 2012].

jednotek pocházejících z obecné češtiny užívali minimálně. Zároveň se jednalo o jediný typ prostředku, který dominantně používali hosté.

Tabulka 1

	Moderátor	Redaktor	Host	Celkem
Slova obecné češtiny	4	9	36	49

9.1.1.2. Slova oblastní (regionalismy)

„Jsou to taková slova, jejichž užívání přesahuje hranice jednoho nářečí a rozšiřuje se na větší oblast, na ostatním území se pak užívají jejich spisovné varianty.“⁸³ „Pro českou slovní zásobu jsou typická slova, která mají omezen výskyt na oblast moravskou, tzv. moravismy. Příslušné ekvivalenty spisovné jsou zároveň slovy užívanými na území Čech. (...) Slova omezená jen na území Čech nazýváme čechismy. (...) Několik slov má platnost spisovnou a hodnotí se jako oblastní spisovné výrazy.“⁸⁴ V práci budeme počítat jak spisovné, tak nespisovné lexikální regionalismy.

Př.:

*Za kopcem byla dědina*⁸⁵. – Jedná se o moravismus, spisovným ekvivalentem je slovo vesnice.

*Karel se vrátil celý umolousaný*⁸⁶. – Spisovným ekvivalentem je slovo špinavý, jedná se o čechismus.

*V kurníku byly dva tucty slípek*⁸⁷. – Moravismus označují slepici.

⁸³ Jílek 2005, s. 7.

⁸⁴ Hauser 1980, s. 21-22.

⁸⁵ Hauser 1980, s. 21.

⁸⁶ Hauser 1980, s. 21.

⁸⁷ Jílek 2005, s. 7.

9.1.1.2.1. Výskyt regionalismů

V celém námi zkoumaném úseku pořadu *Sportžurnál* se nevyskytl jediný regionalismus. U profesionálních autorů sdělení vyplývá tento jev přímo z Kodexu Českého rozhlasu.⁸⁸ U hostů se jedná nejspíše o zvýšenou pozornost na spisovné vyjadřování.

Tabulka 2

	Moderátor	Redaktor	Host	Celkem
Regionalismy	0	0	0	0

9.1.1.3. Slova nářeční (dialektismy)

Dialektismy jsou příznačné pro menší územní celky než regionalismy. Slova nářeční se užívají jen na jednom nářečním území a příslušníkům jiných oblastí bývají povětšinou neznámá.⁸⁹ Jak vyplývá z kodexu Českého rozhlasu, tato slova by se v pořadu neměla vůbec vyskytovat.⁹⁰

Př.:

*Dnes k obědu budou erteple.*⁹¹ – Dialektismus, bezpříznakovou jednotkou jsou brambory.

*Na velikonoce se plete mrskut.*⁹² – Mrskut nahrazuje neutrální slovo pomlázka.

*V každé kuchyni se najde alespoň jedna šeblefla.*⁹³ – Slovo nářečí, které nahrazuje neutrální výraz naběračka.

⁸⁸ srov. ČRo 1 - Radiožurnál. *Kodex Českého rozhlasu* [online]. [cit. 2012-05-05]. Dostupné z: http://media.rozhlas.cz/_binary/00730694.pdf.

⁸⁹ Jílek 2005, s. 7.

⁹⁰ ČRo 1 - Radiožurnál. *Kodex Českého rozhlasu* [online]. [cit. 2012-04-30]. Dostupné z: http://media.rozhlas.cz/_binary/00730694.pdf.

⁹¹ Jílek 2005, s. 7.

⁹² Jílek 2005, s. 7.

⁹³ Čechová 2003, s. 141.

8.1.1.3.1. Výskyt dialektismů

Stejně jako u regionalismů, ani s dialektismy jsme se v třinácti analyzovaných pořadech nesetkali ani s jedním výskytem. Důvod tohoto zjištění je stejný jako v případě regionalismů. Profesionálům jejich užívání zakazuje Kodex.

Tabulka 3

	Moderátor	Redaktor	Host	Celkem
Dialektismy	0	0	0	0

9.1.2. Rozdíly sociální

9.1.2.1. Slang

„Nespisovná slovní zásoba spjatá se sociálním prostředím, a to s pracovním nebo zájmovým, se nazývá slang. Slangová pojmenování jsou omezena zpravidla na mluvené projevy příslušníků určitého povolání nebo pracovní skupiny a váží se tematicky na toto prostředí. Názvu slang užíváme pro označení sociálně diferencované slovní zásoby souhrnně.“⁹⁴

Rozčleňuje se na lexikální zásobu profesionální, tzv. profesionalismy, která zahrnuje nespisovné odborné názvy a obraty užívané v konkrétním pracovním okruhu. Jde o struktury paralelní k terminologii, jejichž existence a užívání jsou dány tím, že uvnitř konkrétních profesních skupin není nezbytné důsledně dodržovat složité zásady odborné terminologie. Profesionalismy jsou motivovány věcnou pojmenovací potřebou a ekonomizací vyjadřování. V profesionalismech se objevuje velké množství internacionalismů.⁹⁵

Dále se dělí na slovní zásobu slangovou v užším slova smyslu, která je charakteristická pro projevy různých zájmových skupin, jako jsou např. myslivci nebo sportovci. Slang v užším smyslu se vyjadřuje vysokou synonymitou, která je zapříčiněna touhou vyjadřovat se stále nově a vtipně. Vyjadřuje se tak i silné citové zabarvení. Rozdělení na profesní a zájmový ale není zcela přesné, protože existuje slang studentský,

⁹⁴ Hauser 1980, s. 23.

⁹⁵ Hauser 1980, s. 23.

který nelze označit ani za profesní, ani za zájmový.⁹⁶ Slang proniká do spisovného jazyka, především do hovorového stylu především z mluvy nositelů slangu. Slang tedy souvisí s hovorovou vrstvou jazyka spisovné češtiny (viz. dále).⁹⁷

„Pro slang je charakteristický způsob vzniku pojmenování. Jde jednak o časté univerbizace (souvisí s jazykovou ekonomikou), např. za užití odvozovacích přípon. (...) Hojná je haplogogie (...). Sémantické tvoření na základě metafory, metonymie (viz. dále) bývá podmíněno nezvyklostí.“⁹⁸ Slang je jedním z nejtypičtějších příznakových jazykových prostředků ve sportovní žurnalistice. Vyjma ekonomizace vyjadřování je používání slangu zapříčiněno tím, že je sportovní žurnalistika určena především pro recipienty, kteří mají alespoň minimální znalost sportovního slangu. Recipienti jsou na sportovní slang zvyklí a dokonce jej i očekávají.⁹⁹

V naší práci nebudeme rozlišovat, zda se jedná o profesionalismus nebo o výraz patřící do skupiny slangu v užším slova smyslu. Hauser považuje za znak skupin zájmových výrazovou obraznost a synonymičnost. Tento jev však vykazují i profesní skupiny. Je tedy obtížné od sebe jednotlivé skupiny odlišit.¹⁰⁰ My budeme výrazy identifikovat souhrnně pouze jako slang.

Př.:

„*Překvapení ze strany českého klubu nelze očekávat ani v případě strážce svatyně.*“¹⁰¹
– V utkání fotbalové Ligy mistrů byl brankářem Marek Čech. Svatyní je zde myšlena fotbalová branka.

„*Uvolněně působil plzeňský špilmachr už na včerejší konferenci.*“¹⁰² – Vyjádření o záložníkovi FC Viktoria Plzeň Pavlovi Horvátovi jako o tvůrci hry.

⁹⁶ Jílek 2005, s. 8.

⁹⁷ Hauser 1980, s. 24.

⁹⁸ Jílek 2005, s. 7-8.

⁹⁹ Mlčoch 2001, s. 26.

¹⁰⁰ Hauser 1980, s. 23.

¹⁰¹ Michal Jurman. *Sportžurnál – 13. 9. 2011.*[CD]. Čas: 23:30-23:36. [30. 4. 2012].

¹⁰² Michal Jurman. *Sportžurnál – 13. 9. 2011.*[CD]. Čas: 25:05-25:09. [30. 4. 2012].

„Majitel Zlatého míče pro nejlepšího fotbalistu Evropy si zítra zkusí jinou desítku.“¹⁰³

– Fotbalista Pavel Nedvěd si v rámci pražského půlmaratónu zaběhl běh na deset kilometrů, který se slangově nazývá desítka. Srovnání je zde použito, protože desítka je ve fotbalovém slangu pokutový kop.

¹⁰³ Michal Jurman. *Sportžurnál* – 9. 9. 2011.[CD]. Čas: 18:24-18:29. [30. 4. 2012].

9.1.2.1.1. Výskyt slangu

Slang užívaly všechny tři námi zkoumané skupiny, tedy jak moderátoři, a redaktori, tak hosté. Zvláštností v této kategorii bylo zvýšené užívání slangu z úst redaktorů. Ti užívali slang častěji. Moderátoři a hosté pak užívali slangové výrazy téměř totožně.

Tabulka 4

	Moderátor	Redaktor	Host	Celkem
Slang	146	207	138	491

9.1.2.2. Argot

„Argot je zvláštní vrstva slov používaná závadovými členy společnosti, smyslem je znesnadnit dekodování sdělovaného obsahu. Argotismy, které vešly v obecnou známost, přestaly logicky plnit svoji funkci. Lze však předpokládat, že v sociální skupině, kterou lze obecně označit jako závadovou, jsou produkovány nové jednotky.“¹⁰⁴ Jak vyplývá z Kodexu Českého rozhlasu, ve vysílání bychom se s argotem neměli setkat vůbec.¹⁰⁵

Př.:

„*Jakmile se objevil ve dveřích, vytasil na něho stříkačku.*“¹⁰⁶ – Výraz stříkačka zde nahrazuje slovo pistole.

„*Musíme zmizet potichu, aby nás nechytili chlupatý.*“¹⁰⁷ – Argotismus chlupatý je zde použit jako příznakový ke slovu policisté.

„*Na to, abych otevřel ty dveře, budu potřebovat šábro.*“¹⁰⁸ – Bezpříznakovým protějškem k výrazu šábro je páčidlo.

¹⁰⁴ Jílek 2005, s. 8-9.

¹⁰⁵ ČRo 1 - Radiožurnál. *Kodex Českého rozhlasu* [online]. [cit. 2012-04-30]. Dostupné z: http://media.rozhlas.cz/_binary/00730694.pdf.

¹⁰⁶ Čechová 2003, s. 56.

¹⁰⁷ Čechová 2003, s. 56.

¹⁰⁸ Jílek 2005, s. 9.

9.1.2.2.1. Výskyt argotu

Výše jsme uvedli, že bychom se s těmito jednotkami neměli ve vysílání vůbec setkat. Tento předpoklad se naplnil a s jednotkami náležícími k argotu jsme se v naší analyzované části pořadu nesetkali ani jednou.

Tabulka 5

	Moderátor	Redaktor	Host	Celkem
Argot	0	0	0	0

9.1.3. Výskyt lexikálních jednotek podle příslušnosti k nespisovným útvarům národního jazyka

Z pěti typů prostředků náležících do této skupiny jsme zaznamenali výskyt pouze dvou. Spolu se slangem jsme se setkali ještě se slovy obecné češtiny. Naopak s regionalismy, dialektismy a argotem jsme se nesetkali vůbec. Skupina jednotek s příslušností k nespisovným útvarům národního jazyka se ale vyskytovala obecně málo. Většina zaznamenaných jednotek pak připadla na slang. Užívání slangu si vysvětlujeme tím, že je od posluchačů sportovních pořadů vyžadován (viz. výše).

Nezaznamenali jsme velké rozdíly v užívání mezi jednotlivými původci. Přestože Kodex Českého rozhlasu zavazuje své zaměstnance ke zcela spisovnému vyjadřování,¹⁰⁹ objevily se tyto prostředky ve stejné míře jak u profesionálních původců, tak u hostů. Nejčtenější výskyt jsme zaznamenali u redaktorů, následně u hostů. Moderátoři užívali takovýchto prostředků nejméně.

Tabulka 6

Moderátor	Redaktor	Host	Celkem
150	216	174	540

¹⁰⁹ ČRo 1 - Radiožurnál. *Kodex Českého rozhlasu* [online]. [cit. 2012-04-30]. Dostupné z: http://media.rozhlas.cz/_binary/00730694.pdf.

9.2. Vrstvy lexikálních jednotek podle slohových příznaků

„Podle slohových příznaků se ve slovní zásobě vydělují zvláštní vrstvy slov hovorových, knižních, termínů, poetismů a publicismů. Ostatní slova nezařaditelná do jedné z těchto vrstev tvoří stylovou vrstvu neutrální, jejíž jednotky jsou bez omezení použitelné v libovolném projevu kterékoliv stylové oblasti.“¹¹⁰

9.2.1. Lexikální stylová vrstva hovorová

Do lexikální slohové vrstvy hovorové patří pojmenování, která se užívají zejména v mluvených projevech oblasti prostě sdělovací. Jejich užití je bezpříznakové i v soukromé korespondenci. Pokud se tyto jednotky vyskytují v jiné oblasti, jde buď o záměr autora, nebo stylistickou chybu. V obou případech je užití těchto prostředků hodnoceno jako příznakové.¹¹¹

„V hovorové vrstvě se vyděluje část spisovná a část nespisovná, složená z pojmenování obecné češtiny a slangů, které sem pronikly obecným rozšířením. Pronikání stále postupuje, takže hranice mezi hovorovou vrstvou na jedné straně a obecnou češtinou a slangem na druhé nejsou pevné. Důsledek prostupování těchto vrstev se pak projevuje v tom, že se slova cítí jako hovorová i jako obecná nebo slangová.“¹¹² V práci budeme zaznamenávat jak spisovné, tak nespisovné hovorové výrazy.

Př.:

„Tisíce současných i bývalých hokejistů, funkcionářů a hlavně fanoušků procházely halou Lokomotivu a před rakve pokládaly květiny.“¹¹³ – Bezpříznakové by bylo označení fanoušků jako příznivců hokeje.

„Já nemám rád moc velký změny.“¹¹⁴ – Hokejista Jan Marek mluvil o důvodu, proč zůstával ještě jednu sezonu v Rusku.

¹¹⁰ Jílek 2005, s. 13.

¹¹¹ Jílek 2005, s. 14.

¹¹² Hauser 1980, s. 30.

¹¹³ Filip Šedivý. *Sportžurnál – 10. 9. 2011.*[CD]. Čas: 01:15-01:23. [30. 4. 2012].

¹¹⁴ Jan Marek. *Sportžurnál – 7. 9. 2011.*[CD]. Čas: 09:56-09:59. [30. 4. 2012].

„Ve druhé půli se podél levé lajny skvěle uvolnil Breznaník.“¹¹⁵ – Popis útočné akce FC Slovan Liberec, kdy fotbalista Michal Berznaník začal útok na levé straně hřiště.

9.2.1.1. Výskyt hovorových slov

Hovorová slova jsou typická pro mluvené projevy. Právě proto jsme se s nimi setkávali často. Ve srovnání s ostatními jednotkami patřila k častěji užívaným. Při dělení podle autora projevu byli nejčetnějšími uživateli redaktori. Nejméně pak hovorová slova používali moderátoři. Právě moderátoři mají nejvíce času na přípravu svých promluv, a proto jsme u nich zaznamenali nejmenší výskyt hovorových slov. Zároveň profesionální autoři sdělení mají, oproti neprofesionálům, vzdělání v oblasti mediální produkce.

Tabulka 7

	Moderátor	Redaktor	Host	Celkem
Slova hovorové češtiny	183	247	205	635

9.2.2. Lexikální stylová vrstva knižní a umělecká (poetismy)¹¹⁶

Poetismy se primárně vyskytují v psané podobě. Avšak s jejich užíváním v mluveném projevu se setkáváme také. Jejich přítomnost projev oživuje a přidává mu na originalitě. Objevují se jako součásti metafor nebo přirovnání. Jejich užívání ve vysílání je ale příznakové. Za nepříznakové lze označit jejich užití v odborném stylu, především pak v uměleckém.¹¹⁷ Jejich vznik a užívání je spojeno především s uměleckými osobnostmi a směry. V dřívějším duchu byla záměrně vytvářena zvláštní slova, která se stala poetismy.¹¹⁸

Stejně jako v jiných vrstvách, tak i u vrstvy knižní může v průběhu času docházet k přechodu jednotek mezi vrstvou neutrální a knižní. „V jazykové praxi je možné slova

¹¹⁵ Michal Jurman. *Sportžurnál – 17. 9. 2011*. [CD]. Čas: 14:42-14:46. [30. 4. 2012].

¹¹⁶ Jílek ve své práci tyto skupiny logicky odděluje, avšak z hlediska použití těchto výrazů je efekt v jejich uplatnění v našem pořadu podobný.

¹¹⁷ Bachmannová 2002, s. 317.

¹¹⁸ Hauser 1980, s. 40.

knižní identifikovat, srovnáme-li dané slovo se synonymem, o němž víme, že je neutrální.¹¹⁹

Knižní slova a poetismy odhalíme, pokud k nim existuje bezpříznakový ekvivalent. Tímto způsobem jsme postupovali také. Nevyhledávali jsme ale pouze ve slovníku synonym, ale i v ostatní odborné literatuře.

Př.:

*Když v tom rozsvítil temnou vodní hladinu svít luny.*¹²⁰ – Luna je poetismus, který nahrazuje neutrální výraz měsíc.

*Už se mi tu nelíbilo, pročež jsem se rozhodl kraj opustit.*¹²¹ – Knižní výraz pročež nahrazuje neutrální výraz proto.

*Tu se na obzoru objevil princ na svém bílém oři.*¹²² – Oř je poetismem, který nahrazuje nepříznačový výraz kůň.

9.2.2.1. Výskyt knižních slov a poetismů

Slova knižní a poetismy jsme zahrnuli dohromady, protože jejich funkce v textu je podobná. Přesto jsme se nesešli ani s jedinou jednotkou z této skupiny. Vzhledem k faktu, že se jedná o jednotky, které se objevují primárně v psané podobě, jejich malý výskyt v mluvené podobě byl předvídatelný.

Tabulka 8

	Moderátor	Redaktor	Host	Celkem
Slova knižní a poetismy	0	0	0	0

¹¹⁹ Jílek 2005, s. 15.

¹²⁰ Hauser 1980, s. 40.

¹²¹ Jílek 2005, s. 11.

¹²² Hauser 1980, s. 40.

9.2.3. Lexikální stylová vrstva odborná, termíny

Odborná stylová vrstva je tvořena především termíny a terminologickými spojeními. Ty jsou nepříznačně užívány v odborné stylové oblasti. V našem případě se budeme setkávat především se sportovní terminologií, která je se sportem těsně spjata. V pořadu *Sportžurnál* se vyskytují termíny z široké škály sportů. Stejně jako ve všech ostatních oblastech i ve sportu musí termíny splňovat základní kritéria – ustálenost, systémovost, přesnost a jednoznačnost, nosnost a nakonec ústrojnost.¹²³

„Požadované vlastnosti jsou ideální, v praxi se vyskytuje řada termínů, které se proti některému z nich prohřešují, ale přesto slouží svému pojmenovacímu účelu. (...) Termín je lexikální jednotka sloužící odbornému vyjadřování a přesným, zpravidla pojmovým významem, ve svém oboru jednoznačná, ustálená a normalizovaná bez vedlejších příznaků citových.“¹²⁴

Pro rozlišení terminologických pojmenování bylo nutné použít odbornou literaturu vztahující se přímo k daným sportům, abychom mohli přesně určit, zda se jedná o termín. Běžné lingvistické slovníky byly v tomto ohledu nedostatečné.

Př.:

„*Vůbec poprvé jsou v osmifinále US Open dva Srbové, co se týče mužské dvouhry.*“¹²⁵

– Do osmifinále grandslamového tenisového turnaje v New Yorku se probjovali dva hráči Srbska, Novak Djokovič a Janko Tipsarevič.

„*Útočník Galatasaray Istanbul požádal z osobních důvodů o uvolnění z týmu.*“¹²⁶

– Fotbalový reprezentant Milan Baroš se omlouval z přípravného utkání české reprezentace proti Ukrajině.

¹²³ Bachmannová 2002, s. 488.

¹²⁴ Hauser 1980, s. 32-35.

¹²⁵ Jaroslav Plašil. *Sportžurnál* – 5. 9. 2011.[CD]. Čas: 01:10-01:14. [30. 4. 2012].

¹²⁶ Michal Jurman. *Sportžurnál* – 5. 9. 2011.[CD]. Čas: 02:10-02:14. [30. 4. 2012].

„*Ted' už bude jenom Djoković doufat, aby se historie neopakovala, protože loni ty dva mečboly odvrátil taky, ale ve finále Rafaelu Nadalovi podlehl.*“¹²⁷ – Srbský tenista odvracel v semifinále dva konečné míče proti švýcarskému tenistovi Rodgeru Federerovi.

9.2.3.1. Výskyt termínů

Terminologická pojmenování byla nejpoužívanějším prostředkem v námi analyzovaném materiálu. Více než osmnáct procent ze všech analyzovaných prostředků bylo termínů. Potvrdilo se nám, že užívání termínů je pro sportovní žurnalistiku typické. Nesetkali jsme se však pouze se sportovní terminologií. Objevovaly se také termíny např. z oblasti medicíny, když se mluvilo o zraněních, která sportovci utrpěli.

Z hlediska autora sdělení nejčastěji užívali termíny moderátoři. Naopak hosté užívali termínů méně. Četnost v užívání byla v jejich případě více než poloviční ve srovnání s moderátory i redaktory. Užívání termínů vyplývá z nutnosti přesného a ekonomického pojmenování, z tohoto důvodu byly termíny nejčastěji užívanými lexikálními jednotkami.

Tabulka 9

	Moderátor	Redaktor	Host	Celkem
Termíny	644	609	298	1551

9.2.4. Lexikální stylová vrstva publicistická (publicismy)

Publicismy jsou slova nebo slovní spojení vyznačující se příslušností k publicistickému stylu. Pro oblast našeho zájmu se tedy jedná o nepříznakové jazykové prostředky, které vycházejí vstříc specifickým požadavkům komunikátů určených pro širší publikum (novinářské, politické, atd.).¹²⁸

Na vzniku publicismů se podílí neustálý časový tlak autora (automatizace – viz. výše) nebo snaha o vytvoření nových pojmenování (aktualizace – viz. výše). „Publicistická slova a spojení vznikají posunem významu lexikálních jednotek původně náležejících do jiných oblastí vyjadřování, i zcela neutrálních. Mohou vzniknout rovněž

¹²⁷ Vojtěch Biterman. *Sportžurnál – 12. 9. 2011.*[CD]. Čas: 12:28-12:35. [30. 4. 2012].

¹²⁸ Lotko 2003, s. 96.

nově (viz. dále neologismy), a to např. sémantickým přenosem (viz. dále metafora, metonymie, synekdocha), fixací dvou a více lexikálních jednotek v rámci automatizace, anebo pozměněním původní podoby frazeologismu v rámci aktualizace.¹²⁹

V práci budeme počítat jak publicismy jednoslovné, tak publicismy frazeologické. Publicismů existují dva druhy, aktualizované a automatizované. Také v tomto případě budeme počítat oba dva druhy dohromady.

Př.:

„*Náš dnešní výkon, to byla úplná katastrofa.*“¹³⁰ – Vyjádření trenéra FK Viktoria Žižkov Martina Pulpita po porážce 4:1 s AC Sparta Praha ve fotbalové Gambrinus lize.

„*Pokud by fotbalisté Baníku Ostrava hráli takovýmto způsobem ještě pár zápasů, budou se muset smířit pouze s bojem o záchranu.*“¹³¹ – FC Baník Ostrava získal pouze jeden bod ze sedmi úvodních utkání fotbalové Gambrinus ligy a ocital se tak na předposlední, tedy patnácté, příčce v tabulce.

„*Start do nové sezony se nepovedl také fotbalistům Budějovic, kteří zatím získali pouze bod.*“¹³² – Fotbalisté SK Dynamo České Budějovice získali v úvodních sedmi utkáních nejvyšší české fotbalové soutěže pouze jeden bod a patřila jim tak poslední příčka v tabulce.

9.2.4.1. Výskyt publicismů

Přestože jsou publicismy nedílnou součástí publicistické oblasti (viz. výše), patřily k méně užívaným prostředkům. Velké rozdíly jsme nezaznamenali v užívání publicismů podle původce. Profesionální autoři sdělení užívali tyto jednotky v téměř totožné míře. Neprofesionální autoři, tedy hosté, užívali publicismy méně. Publicismy jsou jednotky sloužící k automatizaci, avšak převažoval jednotky sloužící k aktivizaci, a proto jsme se setkali s nízkým množstvím publicismů.

¹²⁹ Jílek 2005, s. 17.

¹³⁰ Martin Pulpit. *Sportžurnál – 13. 9. 2011*. [CD]. Čas: 08:05-08:08. [30. 4. 2012].

¹³¹ Pavel Kronajzl. *Sportžurnál – 11. 9. 2011*. [CD]. Čas: 13:35-13:39. [30. 4. 2012].

¹³² Pavel Kronajzl. *Sportžurnál – 11. 9. 2011 II.* [CD]. Čas: 01:35-01:38. [30. 4. 2012].

Tabulka 10

	Moderátor	Redaktor	Host	Celkem
Publicismy	62	65	47	174

9.2.5. Výskyt lexikálních jednotek se slohovým příznakem

U této skupiny nebudeme uvádět souhrnnou tabulku výskytu. Počítat dohromady hovorová slova, knižní výrazy, poetismy, termíny a publicismy by nemělo žádnou výpovědní hodnotu, a proto jsme souhrn neuváděli.

9.3. Vrstvy lexikálních jednotek podle časových příznaků

9.3.1. Pojmenování označovaná jako zastaralá

„Pojmenování, kterých se v soudobých projevech přestalo užívat nebo která jsou z užívání vytlačována, označujeme jako zastaralá. Jde však o slova, kterých ještě může být v jazyce užito, třeba pro potřeby zvláštního vyjádření, z důvodů věcných, stylistických i expresivních. (...) Užíváme označení zastaralá, abychom vystihli, že jde o proces vyčleňování ze slovní zásoby, nemůžeme taková slova označovat prostě jen jako stará.“¹³³

9.3.1.1. Archaismy

Archaismy jsou zastaralá pojmenování, která zcela vyšla z užívání. Jsou příznakové v návaznosti na starší stav jazyka, který je vědomě oživovaný a užívaný ve speciálních slohových funkcích. K archaismům existují nová synonyma, která staré archaické výrazy vyřadila z užívání. Dělí se na jednotky zastarávající a zastaralé. Zatímco zastarávající se postupně přestávají užívat, zastaralé již nejsou součástí slovní zásoby dnešních uživatelů jazyka.¹³⁴

¹³³ Hauser 1980, s. 41.

¹³⁴ Bachmannová 2002, s. 45.

Př.:

*Loupežníci posedávali každý večer ve staré krčmě.*¹³⁵ – Výraz krčma zde zastupuje neutrální slovo hospoda.

*V pravém rohu místnosti stávala odjakživa dubová almara.*¹³⁶ – Příznakové slovo almara je použito místo bezpříznakového velká skříň.

*Po babičce máme doma malovanou truhlici.*¹³⁷ – Truhlice je archaický výraz pro neutrální truhlu.

9.3.1.1.1. Výskyt archaismů

V námi sledovaném úseku *Sportžurnálu* se nevyskytl jediný příklad archaismu. Důvodem je snaha spíše o nové pojmenování, nežli o archaická.

Tabulka 11

	Moderátor	Redaktor	Host	Celkem
Archaismy	0	0	0	0

9.3.1.2. Historismy

Historismy jsou pojmenování, která označují jevy nebo věci, které jsou zaniklé a se kterými se dnes již běžně nesetkáváme. Oproti archaismům se liší především tím, že k předmětu jejich pojmenování neexistuje nové synonymum. Jejich užívání je spjato s dobou, na kterou se váží.¹³⁸

¹³⁵ Čechová 2003, s. 139.

¹³⁶ Čechová 2003, 139.

¹³⁷ Jílek 2005, s. 15.

¹³⁸ Lotko 2003, s. 45.

Př.:

*Husité během svých bitev používali tarasnice.*¹³⁹ – Tarasnice byla druhem pevné palné zbraně, kterou používali husité.

*Ve středověku se bojovalo také s halapartnami.*¹⁴⁰ – Halapartna byla dřevcová zbraň pro boj s jezdcem. Jednalo se o dlouhou zbraň s čepelí podobnou sekeře, hákem a bodcem.

*Mezi řemeslníky v šestnáctém století patřili také jircháři.*¹⁴¹ – Jircháři byli řemeslníci, kteří dříve zpracovávali kůže.

9.3.1.2.1. Výskyt historismů

Stejně jako v případě archaismů, ani s historismy jsme se v analyzovaném pořadu nesetkali. Nesetkali jsme se tedy s žádnou zastaralou lexikální jednotkou. Hlavním důvodem je, že dnešní sport má jen velmi málo předmětů, které se dnes nepoužívají, a proto není potřeba užívat historická pojmenování.

Tabulka 12

	Moderátor	Redaktor	Host	Celkem
Historismy	0	0	0	0

9.3.2. Pojmenování nová, neologismy

Neologismy, jsou lexikální jednotky, které se ve vztahu k existujícím jednotkám slovní zásoby současného jazyka vyznačují novostí a to jak z hlediska vzniku, tak z hlediska funkčního. Vznikají z potřeby pojmenovat nové věci, jevy, ale i z potřeby nahradit dosavadní výrazy prostředky přesnějšími nebo novějšími.¹⁴²

„Jsou to slova užívaná nejprve menším okruhem uživatelů, někdy dokonce jediným autorem. Postupně se šíří, a jakmile vejdou do obecného užívání, ztrácejí příznak novosti.

¹³⁹ Jílek 2005, s. 15.

¹⁴⁰ Jílek 2005, s. 15.

¹⁴¹ Čechov 2003, s. 139.

¹⁴² Bachmannová 2002, s. 285.

(...) Označení slova jako neologismus závisí tedy na společenských podmínkách a na společenském hodnocení.¹⁴³

Existují také jednotky, které nevejdou do obecného užívání a nestanou se běžnou součástí lexikálního systému. V širším pojetí však i ony patří mezi neologismy. Patří sem neologismy neperspektivní, okazionalismy, autorská slova a pojmenování etapová. Za neologismy se považují i nové frazeologismy, sousloví nebo nová nepřímá pojmenování.¹⁴⁴

Do kategorie neologismů budeme počítat jak jednoslovná, tak víceslovná pojmenování. Za neologismus budeme považovat takový výraz, který bude v odborné literatuře nebo na portále <http://www.neologismy.cz/> označen jako neologismus.

Př.:

„*Před výběrem Michala Bílka čekají ještě dva veledůležité kvalifikační duely.*“¹⁴⁵ – Řeč byla o kvalifikačních zápasech na Mistrovství Evropy 2012.

„*Rozhlasová technika nás naštěstí umí přemísťovat jako Harryho Pottera kouzelný letax.*“¹⁴⁶ – Letax je kouzelný prášek, pomocí kterého se dá v knihách J. K. Rowlingové o Harrym Potterovi cestovat.

„*Konkrétně je to Breznaník, který se tam snaží proháčkovat přes dva hostující záložníky.*“¹⁴⁷ – Fotbalový záložník FC Slovan Liberec v zápase proti FC Sigma Olomouc se snažil dostat ke střele pomocí klíčky.

9.3.2.1. Výskyt neologismů

Neologismy se v naší analyzované části pořadu *Sportžurnál* vyskytovaly hojně. Jednalo se o třetí nejčastěji se vyskytující jednotky. Nejvíce užívali nových lexikálních jednotek redaktoři. Jako ve většině případů pak nejméně neologismů používali hosté.

¹⁴³ Hauser 1980, s. 43-44.

¹⁴⁴ Jílek 2005, s. 16.

¹⁴⁵ Michal Jurman. *Sportžurnál* – 5. 9. 2011.[CD]. Čas: 07:56-08-01. [1. 5. 2012].

¹⁴⁶ Filip Šedivý. *Sportžurnál* – 10. 9. 2011.[CD]. Čas: 00:20-00:28. [1. 5. 2012].

¹⁴⁷ Michal Jurman. *Sportžurnál* – 17. 9. 2011.[CD]. Čas: 15:43-15:50. [1. 5. 2012].

Snaha o stále novější a neotřelejší pojmenování je příčinou vysokého výskytu neologismů.

Tabulka 13

	Moderátor	Redaktor	Host	Celkem
Neologismy	345	362	221	928

9.3.3. Výskyt lexikálních jednotek podle časových příznaků

Lexikální jednotky s časovým příznakem byly druhou nejčastěji se vyskytující skupinou příznakových jazykových prostředků. Tento jev je zajímavý především proto, že veškeré jednotky z této skupiny tvoří neologismy. S archaismy ani historismy jsme se nesetkali. Jednalo se o jedinou skupinu, kde jsme se setkali s výskytem pouze jedné jednotky. Vysoký výskyt neologismů je dán snahou o aktualizovaná pojmenování.

Tabulka 14

Moderátor	Redaktor	Host	Celkem
345	362	221	928

9.4. Vrstva lexikálních jednotek podle citového příznaku

- expresivita

„Expresivní slovo se odlišuje od slova neutrálního tím, že vedle pojmového významu obsahuje i pragmatickou významovou složku vyjadřující citový vztah mluvčího k sdělované situaci.“¹⁴⁸ Expresivita je nedílnou součástí sportovní žurnalistiky. Pomáhá zvýšit atraktivitu, vtáhnout recipienty do sportovního přenosu nebo přinést emoce, které jsou pro sportovní žurnalistiku typické. Používá se také jako prostředek kladení důrazu.¹⁴⁹

Expresivita se ve většině odborné literatury dělí dvěma způsoby. Tím prvním je dělení expresivních příznaků dle kvality na kladně a záporně zabarvená expresiva. Mezi kladně zabarvená slova patří familiární slova, hypokoristika, dětská slova a eufemismy (meliorativa). Mezi slova se zápornou expresivitou patří hanlivá slova, tzv. pejorativa,

¹⁴⁸ Karlík 1995, s. 95.

¹⁴⁹ Mlčoch 2001, s. 27.

k nim se řadí i slova zveličená, tzv. augmentativa, která však v konkrétních kontextech nemusí vždy vyjadřovat záporný hodnotící příznak. Mezi záporně zabarvená slova dále patří slova zhrubělá, slova vulgární a tzv. dysfemismy.¹⁵⁰

Druhým způsobem dělení je dělení na expresivitu inherentní, adherentní a kontextovou. Expresivita inherentní je expresivita obsažená v jazykovém prostředku, lze jí tedy poznat bez kontextu. Oproti tomu expresivita adherentní je expresivitou vyplývající z užití jazykových prostředků v textu, navrstvuje se na původně neexpresivní význam slova. Posledním typem expresivity je expresivita kontextová, která je vyvolána interferencí dvou různých stylistických vrstev, je tedy jevem stylistickým.¹⁵¹

I přes široké dělení expresivity podle druhu příznaků nebudeme lexikální jednotky podle tohoto klíče rozdělovat. Výrazy působí zvláště, ať už mají kladnou nebo zápornou expresivitu. Budeme tedy všechny počítat dohromady. Zároveň nebudeme rozlišovat mezi inherentními a adherentními expresivami. Naopak kontextová expresiva počítat nebudeme, neboť jejich expresivita není v lexikální rovině, které se věnujeme.

Př.:

„*Ted' v tom druhém začne za chvilíčku tiebreak.*“¹⁵² – Na tenisovém US Open hrál svůj čtvrtfinálový zápas Janko Tipsarevič a David Ferrer.

„*Tak to říkali vodní slalomáři, populární volfci, kterým se mistrovství v Bratislavě příliš nepovedlo.*“¹⁵³ Označení Voláci zde supluje české deblkanoisty Jaroslava Volfa a Ondřeje Štěpánka, kteří závodili na mistrovství světa v Bratislavě.

„*Tamní fotbalisté místo útoku na první pozici ve skupině B utrpěli doma v Žilině debakl s Arménií.*“¹⁵⁴ – Drtivá porážka slovenského fotbalového národního mužstva během kvalifikace na ME 2012.

¹⁵⁰ Karlík 1995, s. 95-96.

¹⁵¹ Lotko 2003, s. 34.

¹⁵² Jaroslav Plašil. *Sportžurnál* – 5. 9. 2011.[CD]. Čas: 01:28-01:35. [1. 5. 2012].

¹⁵³ Filip Šedivý. *Sportžurnál* – 10. 9. 2011.[CD]. Čas: 16:48-16:53. [1. 5. 2012].

¹⁵⁴ Vojtěch Biterman. *Sportžurnál* – 7. 9. 2011.[CD]. Čas: 04:30-04:36. [1. 5. 2012].

9.4.1. Výskyt expresiv

Expresivita do sportovní žurnalistiky patří, jak jsme uvedli výše, je dokonce vyžadována. Tento jev se potvrdil, protože expresiva zaujímala velkou část z analyzovaných prostředků. Jako u většiny prostředků, i expresiva nejméně používali hosté.

Tabulka 15

	Moderátor	Redaktor	Host	Celkem
Expresiva	287	293	217	797

9.5. Vrstvy lexikálních jednotek cizích (Internacionalismy)

Stejně jako běžný jazyk, i jazyk sportovní žurnalistiky je neustále vystavován přílivu nových slov pocházejících z cizích jazyků. Některé z nich se uchytlí, jiné se nepoužívají. Přesto se ale ve sportovní žurnalistice používá velké množství výrazů z jiných jazyků. Tato slova plní ve sportovní žurnalistice zejména funkci termínů. Především se jedná o výrazy z angličtiny, ale také o některá slova z francouzštiny nebo latiny. Rozdílem je, jak se tato cizí slova zapojí do užívání.¹⁵⁵ „Cizí jednotky, náležející původně jiným jazykovým systémům, se po převzetí nacházejí na periférii systému české lexikální zásoby. Odtud mohou podle míry své významové a společenské potřeby proniknout do oblasti přechodové, popřípadě do jádra slovní zásoby.“¹⁵⁶

„Cizí lexikální prvky se rozvrstvějí na ose, jejímiž krajními póly jsou slova zcela přizpůsobená a slova zcela nepřizpůsobená. První z nich, přizpůsobená formou, hláskovou stavbou a mluvnický, nazýváme slovy zdomácněnými. Proces přizpůsobení šel u nich tak daleko, že si uživatelé cizost jejich původu vůbec neuvědomují. (...) Na druhém krajním pólu jsou slova nepřizpůsobená, která se stále pocíťují a chovají jako cizí. Tvoří je pojmenování cizích reálií a slova citátová.“¹⁵⁷

¹⁵⁵ Mlčoch 2001, s. 27.

¹⁵⁶ Jílek 2005, s. 28.

¹⁵⁷ Hauser 1980, s. 51-52.

Př.:

„O dnešní etapový vavřín na cyklistické Vuelte si řekl Ital Francesco Gavazzi.“¹⁵⁸ – Vuelta a España je jeden ze tří nejprestižnějších cyklistických etapových závodů na světě, spolu s Tour de France a Giro d'Italia. Cizím slovem je také cyklistika.

„Představuje informační základnu o všem, co souvisí s českým olympijským týmem a olympiádou v Londýně.“¹⁵⁹ – Olympiáda je internacionalismus pocházející z řečtiny.

„Eva Birnerová si v Taškentu poprvé v kariéře zahraje semifinále na turnaji WTA.“¹⁶⁰ – Česká tenistka se na turnaji Taškent Open probojovala až mezi nejlepší čtyři tenistky.

9.5.1. Výskyt internacionalismů

Sport je celosvětovou záležitostí a většina mediálně zajímavých sportů se hraje ve většině zemí světa. Tyto sporty mají stejná pravidla a provozují se na mezinárodní scéně. S tím souvisí užívání cizích jednotek, které se v rozhlasovém pořadu vyskytovaly ve velké míře.

Tabulka 16

	Moderátor	Redaktor	Host	Celkem
Cizí slova	285	308	164	757

9.6. Sémaziologicko-onomaziologické derivace

9.6.1. Metafora

„Metafora je přenesení významu na základě vnější podobnosti denotátů týkajících se tvaru, barvy, rozsahu nebo funkce.“¹⁶¹ Metafory se dělí na aktuální a uzuální. Smyslem aktuálních metafor je zprostředkovat nové vidění skutečnosti, popřípadě se vyjádřit, neotřele, zajímavě nebo vtipně. V těchto metaforách se nepřenáší pouze pojmenování,

¹⁵⁸ Miroslav Augustýn. *Sportžurnál – 8. 9. 2011.*[CD]. Čas: 06:30-06:36. [1. 5. 2012].

¹⁵⁹ Miroslav Augustýn. *Sportžurnál – 13. 9. 2011.*[CD]. Čas: 21:53-22:00. [1. 5. 2012].

¹⁶⁰ Vojtěch Biterman. *Sportžurnál – 15. 9. 2011.*[CD]. Čas: 1:45-1:51. [1. 5. 2012].

¹⁶¹ Lotko 2003, s. 72.

ale do určité míry i celý primární význam, který vytváří konotaci významu metaforického. Nové pojmenování dostává expresivní ráz. Uzuální metafory jsou přenesená pojmenování, která se pevně ustálila v systému jazyka.¹⁶² V práci budeme počítat jak uzuální, tak aktuální metafory.

Př.:

„*Nikoliv voda živá, ale voda mrtvá polila formu i zdraví českých tenistů.*“¹⁶³ – Řeč byla o zhoršující se formě českých tenistů před utkáním v Davisově poháru.

„*S notnou dávkou nadsázky by se k pokračování Sportžurnálu dalo říci, že na vodní hladině v těchto dnech couvání střídá cákání.*“¹⁶⁴ – Moderátor pořadu chtěl říci, že budou následovat informace o světovém šampionátu ve veslování.

„*Uzavírá Dušan Svoboda polemiku, která dobře ilustruje zákopovou válku v českém fotbalu.*“¹⁶⁵ – Volba předsedy Fotbalové asociace České republiky rozdělila představenstvo na český a moravský tábor.

9.6.1.1. Výskyt metafor

Obrazná pojmenování v podobě metafor se vyskytovala hojně. Po termínech se jednalo o nejčastěji užívaný prostředek. Zvýšený výskyt jsme zaznamenali u redaktorů. Výrazně méně pak metafory užívali hosté. Metafory jsou typickým příkladem aktualizace (viz. výše), jejich vysoký výskyt souvisí s vůlí vyjadřovat se nově a neotřele.

Tabulka 17

	Moderátor	Redaktor	Host	Celkem
Metafory	362	402	219	983

¹⁶² Jílek 2005, s. 37.

¹⁶³ Michal Jurman. *Sportžurnál – 5. 9. 2011*. [CD]. Čas: 00:49-00:54. [1. 5. 2012].

¹⁶⁴ Michal Jurman. *Sportžurnál – 5. 9. 2011*. [CD]. Čas: 14:24-14:33 [1. 5. 2012].

¹⁶⁵ Jan Kalina. *Sportžurnál – 5. 9. 2011*. [CD]. Čas: 14:17-14:24. [1. 5. 2012].

9.6.2. Personifikace

S metaforou je úzce spjata personifikace. Personifikace je druh metafory, která přisuzuje děje a vlastnosti charakteristické pro člověka předmětům neživým, různým jevům a také zvířatům.¹⁶⁶

Př.:

„Letecké neštěstí poblíž Jaroslavle si vyžádalo krutou daň a napsalo jednu z vůbec nejsmutnějších kapitol do kroniky českého hokeje.“¹⁶⁷ – Vyjádření o letecké havárii hokejistů Jaroslavle.

„Na druhou stranu zdravé sebevědomí je ve sportu potřeba a zrovna Ronaldovi nikdy v kariéře nechybělo.“¹⁶⁸ – Řeč byla o portugalském fotbalistovi Cristianovi Ronaldovi, když po zápasu řekl, že je hezký, bohatý a skvělý, a proto na něho fanoušci pískají.

„Jenomže dnešek nemilosrdně uťal naději na to, že by se český fanoušek mohl ještě někdy potěšit pohledem na Jana Marka, Josefa Vašíčka a Karla Rachůnka.“¹⁶⁹ – Letecká havárie v Jaroslavli ukončila kariéru i třem českým hokejistům.

9.6.2.1. Výskyt personifikace

Personifikace je typem metafory. Metafora byla v námi zkoumaném pořadu hojně zastoupena, dalo se tedy předpokládat, že se ve vysokém počtu setkáme i s personifikací. Tento předpoklad se potvrdil a s personifikací jsme se setkávali opakovaně. Nejčastěji jsme personifikace slyšeli z úst reaktorů, nejméně pak od hostů.

Tabulka 18

	Moderátor	Redaktor	Host	Celkem
Personifikace	278	322	154	754

¹⁶⁶ Bachmannová 2002, s. 314.

¹⁶⁷ Aleš Procházka. *Sportžurnál* – 7. 9. 2011.[CD]. Čas: 10:46-10:56. [1. 5. 2012].

¹⁶⁸ Vojtěch Biterman. *Sportžurnál* – 15. 9. 2011.[CD]. Čas: 00:26-00:34. [1. 5. 2012].

¹⁶⁹ Aleš Procházka. *Sportžurnál* – 7. 9. 2011.[CD]. Čas: 10:36-10:46. [1. 5. 2012].

9.6.3. Metonymie

„Podstatou metonymie je přenášení slov na základě vnitřní (prostorové, časové, kvalitativní, funkční, příčinné atd.) souvislosti s původním denotátem.“¹⁷⁰ Přenos je vždy v okruhu vnitřní blízkosti. Metonymie je v jazyce velmi častá.¹⁷¹

Existuje celá řada metonymických pojmenování. Pro sportovní žurnalistiku je ale nejčastější užívání metonymie v souvislosti k názvům klubů nebo mužstev. V této souvislosti se také nejčastěji vyskytovala metonymie v pořadu *Sportžurnál*.¹⁷²

Př.:

„*Teplice* totiž získali vytouženou posilu do útoku.“¹⁷³ – Teplícemi je zde myšlen fotbalový klub FK Teplice.

„*Kerič* přišel na *Stínadla* nikoliv na přestup, ale pouze na hostování do konce podzimu.“¹⁷⁴ – Podzimem je myšlena podzimní část fotbalové Gambrinus ligy, která ale začíná už v létě a končí v zimě.

„*Premiéru* si *Kerič* odbude nejspíš už ve středu proti Příbrami.“¹⁷⁵ – Příbrami se myslí fotbalový klub 1. FK Příbram.

9.6.3.1. Výskyt metonymií

Obrazná pojmenování v podobě metonymií se vyskytovala ve velmi podobném počtu jako personifikace. Ve srovnání s metaforami jsme se ale s metonymií setkávali méně. Nejčastějšími uživateli byli moderátoři. Její výskyt je stejně jako u metafory spojen s aktualizací a snahou o neotřelé pojmenování.

¹⁷⁰ Jílek 2005, s. 38.

¹⁷¹ Hauser 1980, s. 73.

¹⁷² Kolářová 200, s. 186.

¹⁷³ Filip Šedivý. *Sportžurnál – 10. 9. 2011 II.*[CD]. Čas: 06:30-06:34 [2. 5. 2012].

¹⁷⁴ David Kalvas. *Sportžurnál – 10. 9. 2011 II.* [CD]. Čas: 07:10-07:15 [2. 5. 2012].

¹⁷⁵ David Kalvas. *Sportžurnál – 10. 9. 2011 II.* [CD]. Čas: 09:11-09:15 [2. 5. 2012].

Tabulka 19

	Moderátor	Redaktor	Host	Celkem
Metonymie	294	286	158	738

9.6.4. Synekdocha

„Synekdocha je posun významu založený na pojmenování části místo celku, autora místo díla, apod.“¹⁷⁶ Podle směru přenosu rozlišujeme přenos pojmenování části na celek a celku na část. Synekdocha je kvantitativní variantou metonymického přenosu jednotky. Synekdochické významy mají pouze podstatná jména.¹⁷⁷

Př.:

„*V této sezóně dáme určitě větší šanci mládí.*“¹⁷⁸ – Trenér SK Slavia Praha Michal Petrouš mluvil o tom, že chce dát větší prostor mladým hráčům.

„*Dukla deklasovala Hradec 4:0.*“¹⁷⁹ – Město Hradec Králové dostalo své pojmenování podle hradu, který v tomto městě kdysi stával.

„*Hala, která je teď hodně plná teď povzbuzuje hráče.*“¹⁸⁰ – Halou jsou myšleni diváci, kteří zaplnili všechna místa a povzbuzují české reprezentanty na volejbalovém mistrovství Evropy.

9.6.4.1. Výskyt synekdoch

Ze sémaziologicko-onomaziologických derivací byla synekdocha nejméně zastoupena. Její výskyt patřil k nízkému i ve srovnání s ostatními jazykovými prostředky. V četnosti výskytu byly minimální rozdíly mezi jednotlivými autory sdělení. Vzhledem

¹⁷⁶ Lotko 2003, s. 113.

¹⁷⁷ Hauser 1980, s. 76

¹⁷⁸ Miroslav Augusta. *Sportžurnál* – 16. 9. 2011. [CD]. Čas: 09:12-09:14 [2. 5. 2012].

¹⁷⁹ Vojtěch Biterman. *Sportžurnál* – 11. 9. 2011. [CD]. Čas: 03:00-03:05 [2. 5. 2012].

¹⁸⁰ Petr Kadeřábek. *Sportžurnál* – 7. 9. 2011. [CD]. Čas: 07:10-07:15 [2. 5. 2012].

k faktu, že využívá metonymického přenosu, je důvod jejího užívání podobný jako u metonymie.

Tabulka 20

	Moderátor	Redaktor	Host	Celkem
Synekdoha	38	44	40	122

9.6.5. Výskyt sémaziologicko-onomaziologických derivací

Vůbec nejpočetnější skupinu ve výskytu tvořily sémaziologicko-onomaziologické derivace, které tvořily více než třicet procent všech analyzovaných jednotek. Tento jev si vysvětlujeme snahou autorů o nové, neotřelé, tedy aktualizovaného vyjadřování. Největší část výskytu zaujímaly metafory. Nejméně jsme se setkávali se synekdochou. Nejčastějšími uživateli byli redaktoři, nejméně jsme synekdochu slyšeli od hostů.

Tabulka 21

Moderátor	Redaktor	Host	Celkem
972	1054	571	2597

9.7. Další typy sémaziologicko-onomaziologických derivací

9.7.1. Přirovnání

„Přirovnání je založeno podobně jako metafora na vztahu podobnosti.¹⁸¹ Zpravidla se jedná o frazém založený vždy na explicitním vyjádření podobnosti mezi členem různě doplňovaným kontextem a zobecněným a obvykle známým modelem, prototypem určité vlastnosti, činnosti, entity apod., a to obvykle explicitně vyjádřeném znaku, rysu, apod.¹⁸²

„Přirovnání je historicky častým předstupněm vzniku metafory. – Zásadně je ovšem rozlišovat přirovnání ustálené, patřící do frazeologie a idiomatiky, od přirovnání

¹⁸¹ Jílek 2005, s. 48.

¹⁸² Bachmannová 2002, s. 356.

autorského; to se do frazému ustaluje jen někdy.¹⁸³ My budeme počítat jak přirovnání frazeologická, tak autorská.

Př.:

„*Tahle procedura z nás udělá jakoby pytlík s vodou, v podstatě.*“¹⁸⁴ – Překážkář Petr Svoboda mluvil o svém pobytu v lázních, kde vyzdvihl jednu z procedur.

„*Což je asi jako přechod z ČFL do italské série A.*“¹⁸⁵ – Moderátor srovnával půlmaratón s maratonem. Jako srovnání použil třetí nejvyšší českou fotbalovou soutěž (ČFL) ve srovnání s nejvyšší fotbalovou soutěží v Itálii (Serie A).

„*Vystříhl nůžky jako kadeřnice s třicetiletou praxí.*“¹⁸⁶ – Takto se vyjádřil redaktor *Sportžurnálu* o gólové trefě fotbalisty Mária Ličky.

9.7.1.1. Výskyt přirovnání

Přirovnání patřila k málo zastoupeným jazykovým prostředkům. Jejich výskyt byl spíše ojedinělý. Více než přirovnání byly užívány metafory, které mohou přirovnání nahradit. Nejčastějšími uživateli přirovnání byly redaktoři.

Tabulka 22

	Moderátor	Redaktor	Host	Celkem
Přirovnání	25	32	27	84

9.7.2. Hyperbola

Hyperbola je druh figury, jedná se o nadsázku, přehánění, a to směrem ke zveličení.¹⁸⁷ Ve sportovní žurnalistice se používá především kvůli zvýšení dynamizace. Vyskytuje se především v živých přenosech, kdy vede povětšinou ke kladné expresivitě.¹⁸⁸

¹⁸³ Bachmannová 2002, s. 356.

¹⁸⁴ Petr Svoboda. *Sportžurnál* – 7. 9. 2011. [CD]. Čas: 21:27-21:31 [2. 5. 2012].

¹⁸⁵ Tomáš Kohout. *Sportžurnál* – 9. 9. 2011. [CD]. Čas: 19:36-19:49 [2. 5. 2012].

¹⁸⁶ Michal Jurman. *Sportžurnál* – 10. 9. 2011 II. [CD]. Čas: 02:15-02:19 [2. 5. 2012].

Př.:

„*Takže se nabízí prostor pro různé protislužby a stokrát může místopředseda fotbalové asociace a kandidát na jejího nového šéfa Jindřich Rajchl svá slova opakovat.*“¹⁸⁹ – Volba předsedy Fotbalové asociace České republiky doprovázely intriky mezi jednotlivými kandidáty.

„*Herně se to vyplácí možná dvě stě procentně.*“¹⁹⁰ – Redaktor se takto vyjadřoval o angažování fotbalisty Andreje Keriče, poté, co přešel na hostování z AC Sparta Praha do FK Teplice.

„*Stovky uběhnutých kilometrů, tuny kilogramů zvednutých v posilovně, tak nějak si člověk představuje atletickou přípravu.*“¹⁹¹ – Takto poukazoval redaktor na fakt, že se překážkář Petr Svoboda připravuje na novou sezonu v lázních.

9.7.2.1. Výskyt hyperbol

Hyperbola byla vůbec nejméně se vyskytujícím prostředkem ze všech, u kterých jsme zaznamenali alespoň jediný výskyt. V průměru se nevyskytovala ani jediná v každém dílu pořadu *Sportžurnál*. Její užití bylo tedy velmi výjimečné. Nejčastějšími uživateli byli moderátoři. Z jejich úst pocházela polovina ze všech zaznamenaných výskytů. Hyperbola je prostředkem, který se užívá ve výjimečných případech, a proto se vyskytovala tak málo.

Tabulka 23

	Moderátor	Redaktor	Host	Celkem
Hyperbola	6	4	2	12

¹⁸⁷ Bachmannová 2002, s. 172.

¹⁸⁸ Mlčoch 2001, s. 24.

¹⁸⁹ Jan Kaliba. *Sportžurnál* – 8. 9. 2011. [CD]. Čas: 21:50-22:00 [2. 5. 2012].

¹⁹⁰ Michal Jurman. *Sportžurnál* – 11. 9. 2011. [CD]. Čas: 06:47-06:51 [2. 5. 2012].

¹⁹¹ Vojtěch Biterman. *Sportžurnál* – 7. 9. 2011. [CD]. Čas: 20:40-2:45 [2. 5. 2012].

9.7.3. Výskyt dalších typů sémaziologicko-onomaziologických derivací

Skupina s vůbec nejmenším zastoupením v námi analyzovaném materiálu. Většinu jednotek tvořila přirovnání. Nejčastějšími uživateli pak byli redaktoři. Ve frekvenci užívání mezi hosty a moderátory byl minimální rozdíl. Velmi nízký výskyt je dán tím, jaké prostředky se v této skupině vyskytují, zároveň se jedná pouze o dva prostředky, což také zapříčiňuje takto nízkou četnost.

Tabulka 24

Moderátor	Redaktor	Host	Celkem
31	36	29	96

9.8. Ostatní specifické prostředky

9.8.1. Kliše

„Přemírou častého užívání otřelý a málořikající, významově vágní a automatizovaný výraz, zvl. takový frazém. Kliše je však pojem značně subjektivní a exaktně neuchopitelný.“¹⁹² Kliše je častým problémem všech novinářů. Je jim vyčítáno jejich přílišné užívání. Je ale velmi těžké hodnotit co je a není kliše. Čechová mluví o kliše jako o pojmu charakteristickém především pro mluvenou publicistiku.¹⁹³

Př.:

„Říká Jiráček o sezoně snů.“¹⁹⁴ – Sezonou snů byla označena sezona, během které fotbalista Petr Jiráček začal nastupovat v základní sestavě českého národního týmu, zahrál si s FC Viktoria Plzeň fotbalovou Ligu mistrů a také přestoupil do německého VfL Wolfsburg.

¹⁹² Bachmannová 2002, s. 215.

¹⁹³ Čechová 2003, s. 235.

¹⁹⁴ Michal Jurman. *Sportžurnál – 5.9.2011*. [CD]. Čas: 08:50-08:53 [2. 5. 2012].

„Při letecké havárii zemřeli také tři čeští hokejisté, kteří se nesmazatelným písmem zapsali do srdcí všech hokejových fanoušků.“¹⁹⁵ – Moderátor *Sportžurnálu* chtěl poukázat na fakt, že hokejisté Jan Marek, Karel Rachůnek a Josef Vašíček byli velkými hokejisty a že na ně hokejoví příznivci nezapomenou.

„V našich srdcích už tito hokejisté navždy zůstanou.“¹⁹⁶ – O letecké havárii hokejistů Jaroslavle se mluvilo hodně.

9.8.1.1. Výskyt klišé

Více než polovina všech výskytů klišé pocházela od redaktorů. Spojena byla navíc především s leteckou havárií hokejistů Jaroslavle, o které se hodně mluvilo. I tak byl ale výskyt klišé poměrně malý. Klišé je typickým příkladem automatizace, a proto se vyskytovala málo, protože převažuje snaha o nová pojmenování.

Tabulka 25

	Moderátor	Redaktor	Host	Celkem
Klišé	13	30	15	58

9.8.2. Frazeologismus

„Frazeologismy jsou víceslovná pojmenování ustálená s přeneseným (obrazným) významem. Ustálenost je základní podmínkou frazeologismů a projevuje se nezaměnitelností jejich slovního obsazení. Význam nelze vyvodit z významů jednotlivých složek; slova ztrácejí svůj původní význam a nabývají významu vázaného na frazeologismus. K rysům frazeologismů patří častá expresivnost.“¹⁹⁷ Ve sportovní žurnalistice se užívají především v souvislosti s aktualizací. Čechová mluví o sportovních frazémeh v publicistickém stylu. Podle ní se s nimi setkáváme jak v psaném

¹⁹⁵ Michal Jurman. *Sportžurnál – 9. 9. 2011*. [CD]. Čas: 00:22-00:29 [2. 5. 2012].

¹⁹⁶ Michal Jurman. *Sportžurnál – 9. 9. 2011*. [CD]. Čas: 00:35-00:39 [2. 5. 2012].

¹⁹⁷ Jílek 2005, s. 73.

tak mluveném sportovním zpravodajství, ale také v reportážích a komentářích se sportovní tematikou.¹⁹⁸

Frazeologismy se typologicky dělí na větné a nevětné. Nevětné se ještě podrobněji dělí podle rozsahu frazeologizace. Větné, neboli rčení se pak dělí na pořekadla, přísloví, pranostiky a okřídlená slova. Ve rčeních je klíčovým slovem sloveso.¹⁹⁹ V práci nebudeme větné a nevětné frazeologismy rozlišovat a budeme je počítat dohromady.

Př.:

*Klokani nejprve spálili v podání Škody tři velké šance.*²⁰⁰ – Fotbalista Bohemians 1905 Milan Škoda třikrát nedokázal vstřelit branku z velkých příležitostí v utkání čtvrtého kola fotbalové Gambrinus ligy.

*„Odpískaný pokutový kop Michal Kadlec stejně jako v Glasgow proměnil.*²⁰¹ – Gól z penalty vstřelil fotbalista Michal Kadlec proti reprezentantům z Litvy v kvalifikačním utkání na Euro 2012.

„Chceme být v tabulce co nejvýš, ale nemáme konkrétní cíl, protože soutěž bude letos velmi vyrovnaná.“²⁰² – Před začátkem hokejové Tipsport Extraligy se všichni trenéři jednotlivých družstev vyjadřovali stejnou frází, kterou používají každý rok.

9.8.2.1. Výskyt frazeologismů

Přestože jsme se setkali s téměř pěti sty frazémy, nejednalo se o příliš čteně se vyskytující jednotky. V poměru k ostatním užitým prostředkům patřili frazeologismy mezi středně často užívané prostředky. Stejně jako u klišé se jedná o prostředky automatizace, a proto je výskyt nízký.

¹⁹⁸ Čechová 2003, s. 217.

¹⁹⁹ Jílek 2005, s. 62-63.

²⁰⁰ Michal Jurman. *Sportžurnál – 10. 9. 2011 II.* [CD]. Čas: 02:10-02:13 [2. 5. 2012].

²⁰¹ Jan Kaliba. *Sportžurnál – 6. 9. 2011.* [CD]. Čas: 01:04-01:08 [2. 5. 2012].

²⁰² Vojtěch Biterman. *Sportžurnál – 15. 9. 2011.* [CD]. Čas: 14:36-14:48 [2. 5. 2012].

Tabulka 26

	Moderátor	Redaktor	Host	Celkem
Frazeologismy	153	196	127	476

9.8.3. Idiom

„Idiom je frazém, v němž aspoň jeden prvek má jedinečnou funkci, významově není přímo odvoditelný z významu tvarů; úžeji též frazém typický pro určitý jazyk, zpravidla nepřeložitelný.“²⁰³

Př.:

*Nevíme, co mají hokejisté za lubem.*²⁰⁴ – Výraz *za lubem* nahrazuje spojení mít v plánu.

*Všechny zápasy jsou na jedno brdo.*²⁰⁵ – Snaha vyjádřit, že jsou všechny zápasy podobné.

Po Pavlovi nebylo ani vidu ani slechu. – Ve zkratce vyjádřeno, že Pavla nikdo neviděl, ani o něm nikdo neslyšel.

9.8.3.1. Výskyt idiomů

Idiomy jsou významově jedinečné prvky, které jsou specifickými zástupci frazémů. V námi analyzovaném materiálu jsme se s nimi vůbec nesetkali.

Tabulka 27

	Moderátor	Redaktor	Host	Celkem
Idiomy	0	0	0	0

9.8.4. Výskyt ostatních specifických prostředků

Výskyt ostatních specifických prostředků byl ve své četnosti velmi podobný výskytu lexikálních jednotek patřících k nespisovným útvarům národního jazyka. Tyto

²⁰³ Lotko 2003, s. 47.

²⁰⁴ Jílek 2005, s. 64.

²⁰⁵ Jílek 2005, s. 64.

skupiny patřily k méně četným ve svém užívání ve srovnání s ostatními skupinami. Hlavními původci těchto prostředků byli redaktoři. Nejméně jsme se s ostatními specifickými prostředky setkávali z úst hostů. Nízký výskyt je dán tím, že se jedná o jednotky automatizované, které se vyskytovaly méně než aktivizované.

Tabulka 28

Moderátor	Redaktor	Host	Celkem
166	226	142	534

Závěr

Cílem práce byla identifikace a následná kvantifikace lexikálních prostředků v pořadu *Sportžurnál*, který vysílá Český rozhlas 1 Radiožurnál. K naplnění hlavního cíle bylo potřeba splnit několik dílčích cílů. Dílčím cílem byla rešerše odborné literatury, která posloužila pro vytvoření teoretického rámce práce. Dílčím cílem bylo také ukázání specifík sportovní žurnalistiky v oblasti lexikologie.

Nejčastěji používaným prostředkem v absolutním součtu v námi analyzovaném materiálu byly termíny. Terminologická pojmenování tvořila více než osmnáct procent ze všech zkoumaných prostředků, konkrétně se jednalo 1551 výskytů. Dalšími velmi častými jednotkami byly metafory, se kterými jsme se setkali v 983 případech, tvořily tedy více než jedenáct procent všech zaznamenaných jednotek. Podobný výskyt jako metafory měly neologismy. Ty jsme zaznamenali v 928 případech. Jednalo se tedy téměř o jedenáct procent všech zkoumaných jednotek. V případě terminologických pojmenování je vysoký výskyt zapříčiněn potřebou pojmenovávat stručně a přesně. V případě metafor a neologismů je důvodem snaha o aktualizaci sdělení.

Na opačné straně v četnosti užívání v absolutním součtu byly prostředky, které se nevyskytovaly ani jedinkrát. Jednalo se o regionalismy, dialektismy, slova knižní, poetismy, archaismy, historismy a idiomy. Setkali jsme se také s jednotkami, které se sice ve vysílání objevovaly, ale jejich počet byl velmi nízký. Jednalo se především o hyperbolu, která se v průměru neobjevovala ani v každém díle *Sportžurnálu*. Ve třinácti pořadech jsme se s ní setkali pouze ve dvanácti případech, tedy v pouhé jedné tisícině procent. Nízký byl také výskyt slov obecné češtiny, klišé a přirovnání. Ani z jednou z těchto jednotek jsme se neseťkali alespoň v setině procent případů. V případě slov obecné češtiny se jednalo o 49 výskytů, tedy pět tisícín procenta. Zde vychází nízký výskyt přímo z Kodexu Českého rozhlasu. U klišé jsme evidovali 58 výskytů, což bylo šest tisícín procenta. Klišé slouží k automatizaci jazyka. Autoři se však snažili více o aktualizovaná sdělení, a proto je výskyt klišé nízký. A v případě přirovnání byl výskyt 84, tedy devět tisícín procenta. Přirovnání byla povětšinou nahrazena metaforami, a proto byl jejich výskyt nízký.

Ze zjištěné četnosti výskytu jazykových prostředků můžeme tvrdit, že častěji se ve sportovní žurnalistice používají prostředky sloužící k aktualizaci sdělení, nežli prostředky, které slouží k automatizaci.

Jistá specifika byla i u jednotlivých autorů sdělení, tedy moderátorů, redaktorů a hostů. Slova obecné češtiny užívali především hosté. Ze 49 zaznamenaných výskytů pocházelo 36 od hostů, což bylo více než sedmdesát tři procenta ze všech obecně českých jednotek. Slang byl nejčastěji užíván redaktory. Ze 491 případů, kdy jsme se se slangem setkali, pocházelo 207 jednotek od redaktorů, což činí více než čtyřicet dvě procenta z absolutního výskytu slangu. U moderátorů jsme se setkali s nejvyšším výskytem frazeologismů. Ze 476 zaznamenaných pocházelo 196 od moderátorů. Z absolutního výskytu frazeologismů je to více než 41 procent.

U četnosti výskytu ostatních lexikálních jednotek jsme zaznamenali jistou podobnost. Obecně platilo, že profesionální komentátoři, tedy moderátoři a redaktoři, užívali prostředky jednou tak často než hosté. Tento jev je dán především tím, že hosté nedostávali tolik prostoru jako profesionálové. Dalším důvodem je, že se jedná o neprofesionální původce, kteří nejsou školení v jazyce. Vyšší výskyt příznakových lexikálních jednotek u redaktorů vychází z produkčních limit sdělení, především z faktoru času. Redaktoři mají méně času na přípravu než moderátoři.

Tabulka 29

Jednotka	Moderátor	Redaktor	Host	Celkem
Slova obecné češtiny	4	9	36	49
Regionalismy	0	0	0	0
Dialektismy	0	0	0	0
Slang	146	207	138	491
Argot	0	0	0	0
Slova hovorové češtiny	183	247	205	635
Slova knižní a poetismy	0	0	0	0
Termíny	644	609	298	1551
Publicismy	62	65	47	174
Archaismy	0	0	0	0
Historismy	0	0	0	0
Neologismy	345	362	221	928
Expresiva	287	293	217	797
Cizí slova	285	308	164	757
Metafory	362	402	219	983
Personifikace	278	322	154	754
Metonymie	294	286	158	738
Synekdocha	38	44	40	122
Přirovnání	25	32	27	84
Hyperbola	6	4	2	12
Klišé	13	30	15	58
Frazeologismy	153	196	127	476
Idiomy	0	0	0	0

Nabízí se také srovnání mezi skupinami příznakových jazykových prostředků, do kterých lze jednotlivé prostředky zařadit. Zcela nejvyšší výskyt byl u sémaziologicko-onomaziologických derivací. Ty tvořily více než třicet procent všech prostředků. Jednalo se o 2597 výskytů. Dominantní postavení v této skupině měly metafory, které s výskytem 983 jednotek tvořily téměř třicet osm procent všech sémaziologicko-onomaziologických derivací. Důvod tak vysokého užívání souvisí se snahou o aktivizaci sdělení.

Na opačné straně v počtu výskytu lexikálních jednotek byly další typy sémaziologicko-onomaziologických derivací, které tvořily pouhou setinu procenta všech jednotek. Do této skupiny patří pouze dva typy prostředků a jak přirovnání, tak hyperbola se nevyskytovaly ani v setině procenta, tedy alespoň v 80 případech.

Tabulka 30

Jednotka	Moderátor	Redaktor	Host	Celkem
Lexikální jednotky patřící k nespisovným útvarům jazyka	150	216	174	540
Lexikální jednotky s časovým příznakem	345	362	221	928
Expresiva	287	293	217	797
Cizí slova	285	308	164	757
Sémaziologicko-onomaziologické derivace	972	1054	571	2597
Další typy sémaziologicko-onomaziologických derivací	31	36	29	96
Ostatní specifické prostředky	166	226	142	534

Z lexikálního hlediska je sportovní žurnalistika bohatá na terminologii. Užívání termínů vyčnívá nad užíváním všech ostatních příznakových prostředků. Za typické považujeme také užívání neologismů a sémaziologicko-onomaziologických derivací. Zároveň také můžeme říci, že sportovní žurnalistika jen minimálně užívá slov s časovým příznakem, argotismů, slov knižních a poetismů a také idiomů. Z výsledků vyplývá, že pro sportovní žurnalistiku je běžné používání expresiv, cizích slov nebo slangu.

Seznam použité literatury

BACHMANNOVÁ, Jarmila. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: NLN, 2002, 604 s. ISBN 80-710-6484-X.

BARTOŠEK, Jaroslav.: *Tlak profese – specifický faktor ovlivňující jazyk žurnalistiky*. In: *Naše řeč* 85. č. 2, Praha 2002. ISSN 0027-8203.

BARTOŠEK, Jaroslav. *Základy žurnalistiky*. Vyd. 1. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2002, 108 s. ISBN 80-731-8059-6.

BEČKA, Josef V. *Česká stylistika*. Vyd. 1. Praha: Academia, 1992, 467 s. ISBN 80-200-0020-8.

CASHMORE, Ernest. *Making sense of sports*. 5th ed. New York: Routledge, 2010, 586 s. ISBN 978-0-415-55221-9 (PBK.).

ČECHOVÁ, Marie. *Současná česká stylistika*. Vyd. 1. Praha: ISV, 2003, 342 s. ISBN 80-866-4200-3.

ČMEJRKOVÁ, S. a kol. *Čeština, jak ji znáte i neznáte*. 1. vyd. Praha: Academia, 1996, 259 s. ISBN 80-200-0589-7.

ČERMÁK, František. *Slovník české frazeologie a idiomatiky: Výrazy slovesné. A-P*. 1. vyd. Praha: Academia, 1994. ISBN 80-200-0347-9.

ČERMÁK, František. *Slovník české frazeologie a idiomatiky: Výrazy slovesné. R-Ž*. 1. vyd. Praha: Academia, 1994, 634 s. ISBN 80-200-0428-9.

ČERMÁK, František. *Slovník české frazeologie a idiomatiky: s dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. 2. přeprac. a dopl. vyd., 1. vyd. v nakladatelství Leda. Redaktor František Čermák. Praha: Leda, 2009, 507 s. ISBN 978807335215814.

ČERMÁK, František. *Slovník české frazeologie a idiomatiky: s dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. 2. přeprac. a dopl. vyd., 1. vyd. v nakladatelství Leda. Editor František Čermák. Redaktor František Čermák. Praha: Leda, 2009, 547 s. ISBN 978807335215814.

ČERMÁK, František. *Slovník české frazeologie a idiomatiky: s dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. 2. přeprac. a dopl. vyd., 1. vyd. v nakladatelství Leda. Editor František Čermák. Redaktor František Čermák. Praha: Leda, 2009, 1247 s. ISBN 978807335215814.

ČERMÁK, František. *Slovník české frazeologie a idiomatiky: s dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. 2. přeprac. a dopl. vyd.,

1. vyd. v nakladatelství Leda. Editor František Čermák. Redaktor František Čermák. Praha: Leda, 2009, 1267 s. ISBN 978807335215814.

ČERVENÁ, Vlasta. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: s dodatkem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*. Vyd. 2., opr. a dopl. Praha: Academia, 1998, 647 s. ISBN 80-200-0493-9.

DĚKANOVSKÝ, Jan. *Sport, média a mýty: zlatí hoši, královna bílé stopy a další moderní hrdinové*. 1. vyd. Praha: Dokořán, 2008, 183 s. ISBN 978-807-3631-314.

FILIPEC, Josef a František ČERMÁK. *Česká lexikologie*. Praha: ACADEMIA, 1985. 284 s. ISBN 21-011-86.

FOURNY, Denis. *Encyklopedie sportu: svět sportu slovem i obrazem*. 1. vyd. Praha: Fortuna Print, 2003, 372 s. ISBN 80-732-1079-7.

FOURNY, Denis. *Světová encyklopedie fotbalu: svět sportu slovem i obrazem*. 1. vyd. Editor Chris Hunt. Praha: Olympia, 2006, 384 s. ISBN 80-703-3965-9.

HAUSER, Přemysl. *Nauka o slovní zásobě*. 1. vyd. Praha: SPN, 1980, 194 s. ISBN 14-475-80.

CHLOUEK, Jan. *Dichotomie spisovnosti a nespisovnosti*. Vyd. 1. Brno : Univerzita J.E. Purkyně, 1986, 132 s. ISBN 55-959-86.

JÍLEK, Viktor. *Lexikologie a stylistika nejen pro žurnalisty: studijní text pro distanční studium*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005, 125 s. Učebnice. ISBN 80-244-1246-2.

JÍLEK, Viktor. *Žurnalistické texty jako výsledek působení jazykových a mimojazykových vlivů*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009, 120 s. Učebnice. ISBN 978-802-4422-183.

KARLÍK, P. a kol. *Mluvnice češtiny*. 2. opr. vyd. Brno: Nakladatelství Lidové noviny, 1995, 799 s. ISBN 80-710-6134-4.

KOLÁŘOVÁ, Ivana. *Proč někdy hraje Sigma Olomouc či olomoucká Sigma a jindy Olomouc?: Názvy sportovních celků ve zpravodajských textech denního tisku, rozhlasu a televize*. In.: *Čeština doma a ve světě VIII*. č. 3. Praha 2000. ISSN 1210-9339.

LOTKO, Edvard. *Slovník lingvistických termínů pro filology*. 3. nezměn. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, 128 s. Učebnice (Univerzita Palackého). ISBN 80-244-0720-5.

MAGUIRE, Joseph A. *Sport worlds: a sociological perspective*. Champaign, IL: Human Kinetics, c2002, 242 s. ISBN 08-801-1972-1.

MARTINCOVÁ, Olga. *Nová slova v češtině 2: slovník neologizmů*. Vyd. 1. Academia: 1998, 568 s. ISBN 80-200-1168-4.

MINÁŘOVÁ, Eva. *Stylistika pro žurnalisty*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2011, 296 s. ISBN 978-802-4729-794.

MISTRÍK, Jozef. *Štylistika*. 1. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1985, s. 585. ISBN 67-216-85.

MLČOCH, Miloš.: *Není gól jako gól aneb ke sdělnosti psané sportovní žurnalistiky*. In: *Čeština doma a ve světě VIII*. č. 3. Praha 2000. ISSN 1210-9339.

MLČOCH, Miloš.: *Specifické rysy jazyka psané sportovní žurnalistiky*. In: *ACTA UNIVERSITATIS PALACKIANAE OLOMUCENSIS*. Olomouc 2001. ISBN 80-244-0216-5.

MLČOCH, Miloš.: *Titulek ve sportovní žurnalistice*. In: *ACTA UNIVERSITATIS PALACKIANAE OLOMUCENSIS*. Olomouc 1999. ISBN 80-244-0038-3.

OSVALDOVÁ, Barbora a Alena LÁBOVÁ. *Zpravodajství v médiích*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2005, 157s. ISBN 80-246-0248-2.

PALA, Karel a Jan VŠIANSKÝ. *Slovník českých synonym*. 3., dopl. vyd. Praha: Lidové noviny, 2001, 479 s. ISBN 80-710-6450-5.

REIFOVÁ, Irena. *Slovník mediální komunikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004, 327 s. ISBN 80-717-8926-7.

STUBBS, Ray. *Kniha sportů: sporty, pravidla, taktiky, techniky*. Vyd. 1. Praha: Knižní klub, 2009, 448 s. ISBN 978-80-242-2558-6.

ŠIMANDL, Josef.: *Jak se šíří vychytávání*. In: *Naše řeč* 87. č. 2, Praha 2004. ISSN 0027-8203.

ZAHAJSKÁ, Blanka.: *Kulička se zastavila na straně domácích: Obrazná vyjádření ve sportovním tisku*. In: *Čeština doma a ve světě V*. č. 1. Praha 1997. ISSN 1210-9339.

Internetové zdroje:

Radiožurnál. *Český rozhlas Radiožurnál* [online]. [cit. 2012-01-19]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/ostanici/_zprava/cro-1-radiozurnal--784156.

Sportžurnál. *Český rozhlas Radiožurnál* [online]. [cit. 2012-01-19]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/porady/_porad/133.

List of most-watched television broadcasts. *e-notes* [online]. [cit. 2012-03-11]. Dostupné z: http://www.enotes.com/topic/List_of_most-watched_television_broadcasts.

ČRo 1 - Radiožurnál. *Kodex Českého rozhlasu* [online]. [cit. 2012-04-30]. Dostupné z: http://media.rozhlas.cz/_binary/00730694.

Databáze excerptního materiálu Neomat. [online]. [cit. 2012-05-07]. Dostupné z: <http://neologismy.cz/>.

Radiožurnál. *Hledání v audio archivu* [online]. [cit. 2012-01-19]. Dostupné z: http://hledani.rozhlas.cz/iradio/?p_po=133.

Seznam tabulek

Tabulka 1	- Výskyt slov obecné češtiny
Tabulka 2	- Výskyt regionalismů
Tabulka 3	- Výskyt dialektismů
Tabulka 4	- Výskyt slangu
Tabulka 5	- Výskyt argotismů
Tabulka 6	- Výskyt lexikálních jednotek podle příslušnosti k nespisovným útvarům
národního jazyka
Tabulka 7	- Výskyt slov hovorové češtiny
Tabulka 8	- Výskyt knižních slov a poetismů
Tabulka 9	- Výskyt termínů
Tabulka 10	- Výskyt publicismů
Tabulka 11	- Výskyt archaismů
Tabulka 12	- Výskyt historismů
Tabulka 13	- Výskyt neologismů
Tabulka 14	- Výskyt lexikálních jednotek podle časových příznaků
Tabulka 15	- Výskyt expresiv
Tabulka 16	- Výskyt cizích slov
Tabulka 17	- Výskyt metafor
Tabulka 18	- Výskyt personifikací
Tabulka 19	- Výskyt metonymií
Tabulka 20	- Výskyt synekdoch
Tabulka 21	- Výskyt sémaziologicko-onomaziologických derivací
Tabulka 22	- Výskyt přirovnání
Tabulka 23	- Výskyt hyperbol
Tabulka 24	- Výskyt dalších typů sémaziologicko-onomaziologických derivací
Tabulka 25	- Výskyt klišé
Tabulka 26	- Výskyt frazeologismů
Tabulka 27	- Výskyt idiomů
Tabulka 28	- Výskyt ostatních specifických prostředků
Tabulka 29	- Výskyt lexikálních prostředků
Tabulka 30	- Výskyt skupin lexikálních prostředků